

Inleiding

Privaatrecht voor niet-juristen

*Een korte introductie in het privaatrecht voor
niet juridisch geschoolde professionals
en andere geïnteresseerden*

W.J. Brakenhoff

INHOUDSOPGAVE

Inhoudsopgave:

Inleiding – Privaatrecht voor de niet-jurist	3
<i>Een inleiding in het privaatrecht voor niet juridisch geschoolde professionals en andere geïnteresseerden</i>	
1. Privaatrecht – Plaats in het recht	5
<i>Privaatrecht en publiekrecht</i>	
2. Privaatrecht – Hoofdrolspelers	8
<i>Natuurlijke personen en rechtspersonen</i>	
3. Privaatrecht – Het Burgerlijk Wetboek	10
<i>Introductie van het Burgerlijk Wetboek (ontstaan, inhoud, de Boeken)</i>	
4. Privaatrecht – Personen en rechtspersonen	13
<i>Natuurlijke personen en rechtspersonen (de Boeken 1 en 2 van het BW)</i>	
5. Privaatrecht – Vermogensrecht	17
<i>Vermogensrecht: goederenrecht en verbintenissenrecht</i>	
6. Privaatrecht – Goederenrecht (1)	20
<i>Goederenrecht: zaken en vermogensrechten</i>	
7. Privaatrecht – Goederenrecht (2)	24
<i>Goederenrecht: beperkte rechten</i>	
8. Privaatrecht – Goederenrecht (3)	28
<i>Goederenrecht: roerende en onroerende zaken, registergoederen</i>	
9. Privaatrecht – Verbintenissenrecht	31
<i>Verbintenissenrecht</i>	
10. Privaatrecht – Boek 3 van het BW (1)	35
<i>Boek 3 van het BW, titels 1 – 3 en 11: algemeen vermogensrecht</i>	
11. Privaatrecht – Boek 3 van het BW (2)	39
<i>Boek 3 van het BW, titels 4 – 10: goederenrecht</i>	
12. Privaatrecht – Boek 5 van het BW	45
<i>Boek 5 van het BW: zakenrecht</i>	
13. Privaatrecht – Boek 6 van het BW (1)	49
<i>Boek 6 van het BW: Verbintenissen (titel 1)</i>	
14. Privaatrecht – Boek 6 van het BW (2)	56
<i>Boek 6 van het BW: Verbintenissen (titel 2)</i>	

15. Privaatrecht – Boek 6 van het BW (3)	58
<i>Boek 6 van het BW: Onrechtmatige daad (titel 3)</i>	
16. Privaatrecht – Boek 6 van het BW (4)	63
<i>Boek 6 van het BW: Verbintenissen uit andere bron dan onrechtmatige daad of overeenkomst (titel 4)</i>	
17. Privaatrecht – Boek 6 van het BW (5)	65
<i>Boek 6 van het BW: Overeenkomsten in het algemeen (titel 5)</i>	
Naschrift	70

Inleiding – Privaatrecht voor de niet-jurist

Een inleiding in het privaatrecht voor niet juridisch geschoolde professionals en andere geïnteresseerden

Recht is niet moeilijk. Maar het is wel complex. In Nederland zijn er duizenden wetten, besluiten en regelingen. En dan hebben we het nog geeneens over internationale regelingen (EU e.d.). Of over de vele regelingen van lagere overheden (verordeningen e.d.). Al die wetten, besluiten en regelingen grijpen over en weer op elkaar in. En verwijzen naar elkaar.

Voor juristen is het allemaal nog nauwelijks te overzien. Laat staan voor de leek. Toch wordt van deze tegenwoordig een grote eigen verantwoordelijkheid verwacht. Dat is voor ons reden om voor hem - de niet juridisch geschoolde aannemers, ontwikkelaars, ambtenaren, MKB, particulieren en/of anderen - een korte introductie te schrijven in het recht.

We hebben dit eerder gedaan met betrekking tot het omgevingsrecht. We doe het in dit en de volgende hoofdstukken met betrekking tot het algemene privaatrecht. Daarmee bedoelen we dat we in de volgende hoofdstukken ingaan op het systeem van het privaatrecht. En niet zozeer op bijzondere, of specifieke, privaatrechtelijke onderwerpen. Dergelijke onderwerpen zullen we bespreken in afzonderlijke cursussen, zoals de (toekomstige) cursussen bouwrecht en huurrecht.

We proberen het gebied van het algemene privaatrecht kort en krachtig te ontsluiten voor de niet-jurist, zodat hij het enigszins kan overzien. En zodat hij een basis heeft voor verder onderzoek of (zelf)studie.

Indeling

In de volgende hoofdstukken introduceren we eerst kort het systeem van het privaatrecht. Daarbij bespreken we:

- de plaats van het privaatrecht in het recht
- enkele privaatrechtelijke wetten
- het Burgerlijk Wetboek
- het vermogensrecht (goederenrecht en verbintenissenrecht)
- enkele boeken van het Burgerlijk Wetboek (met name de boeken 3, 5 en 6).

Belangrijke opmerking

Wetten en regels zijn voortdurend in verandering. Wij doen ons best om de informatie in de volgende hoofdstukken zoveel mogelijk up to date te houden. Voor zover wij in de volgende hoofdstukken verwijzen naar regelgeving, moet er echter rekening mee worden gehouden dat die verwijzing inmiddels achterhaald kan zijn. Zoek (op bijvoorbeeld www.overheid.nl) dan ook altijd naar de meest recente tekst van de regelgeving.

1. Privaatrecht – Plaats in het recht

Privaatrecht en publiekrecht

Privaatrecht - Plaats in het recht

Ook voor de niet-jurist zal bekend zijn dat het recht kan worden onderverdeeld in:

- publiekrecht, en
- privaatrecht

Het privaatrecht wordt ook wel 'burgerlijk recht' genoemd, of 'civiel recht'.

Horizontaal en verticaal

Bij het publiekrecht gaat het om een verticale relatie: de relatie tussen overheid en burger. Die relatie is verticaal omdat de overheid als het ware 'boven' de burger is gesteld. Vanuit het algemeen belang heeft die overheid bevoegdheden die de burger op allerlei terreinen kunnen beperken. Beperken in zijn portemonnee (belasting heffen), beperken in zijn vrijheid (strafrecht), beperken in zijn woonomgeving (omgevingsrechtelijke besluitvorming), et cetera. De overheid heeft die bevoegdheden niet zomaar. Het legaliteitsbeginsel weegt hier zwaar. Op grond daarvan dient het handelen van de overheid altijd - direct of indirect - op de wet te zijn gebaseerd. Belastingheffing dient op de wet te zijn gebaseerd, het opleggen van straffen eveneens en ook omgevingsrechtelijke besluitvorming dient dat te zijn.

Vandaar dat we in onze cursus omgevingsrecht in de eerste hoofdstukken ('Begrippen') wat dieper zijn ingegaan op het systeem van de hiërarchie en samenhang van wetten en (lagere) regelgeving. Omgevingsrecht is immers bestuursrecht, en bestuursrecht is publiekrecht, en in het publiekrecht weegt het legaliteitsbeginsel zwaar.

Bij de bespreking van het privaatrecht zullen we niet zo diep ingaan op dit systeem. We verwijzen daarvoor naar de eerste hoofdstukken ('Begrippen') van de cursus omgevingsrecht. Bij het privaatrecht is het genoemde systeem naar onze ervaring ook wat minder van belang. Het privaatrecht is namelijk 'horizontaal'. Het gaat om horizontale relaties: de relatie tussen burgers onderling. Daarin is in principe geen sprake van een boven de burger gestelde partij.

Het begrip 'burger' moet overigens breed worden genomen. Daaronder verstaan we: personen, bedrijven en andere organisaties. Ook de overheid zelf treedt regelmatig als 'burger' op. Bijvoorbeeld als ze aankopen doet. Toch blijft ze daarbij altijd een bijzondere 'burger'. De rol van de overheid in het privaatrecht wordt dan ook al decennia lang hevig bediscussieerd door juristen.

Algemene wetboeken

Art. 107, lid 1 van de Grondwet luidt: *"De wet regelt het burgerlijk recht, het strafrecht en het burgerlijk en strafprocesrecht in algemene wetboeken, behoudens de bevoegdheid tot regeling van bepaalde onderwerpen in afzonderlijke wetten."*

Het in dit artikel bedoelde algemene burgerlijke wetboek is het bekende Burgerlijk Wetboek ('BW').

Uit deze Grondwetsbepaling blijkt ook dat er naast burgerlijk recht tevens burgerlijk procesrecht bestaat in een algemeen wetboek. Dit betreft het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering.

Het BW bevat het materiële (inhoudelijke) burgerlijke recht. Zo kent het bepalingen over rechtspersonen, familierecht, erfenissen, contracten, eigendom, verzekeringen etc..

Het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering bevat het burgerlijke procesrecht. Het kent bepalingen over de wijze waarop je een zaak voor de rechter brengt (zoals door middel van de dagvaarding), over de manier waarop een geding voor de rechter verloopt, over het leggen van beslag en over de tenuitvoerlegging van vonnissen ('executie').

In de volgende hoofdstukken gaan we niet (of nauwelijks) in op het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering.

Andere wetten

Het burgerlijke recht kent ook andere wetten, naast het BW. Het gaat o.a. om:

- de Auteurswet
- het Wetboek van Koophandel
- de Faillissementswet

Ook op deze wetgeving gaan we in de volgende hoofdstukken niet (of nauwelijks) in.

Volgende hoofdstukken: het BW

In de volgende hoofdstukken beperken we ons tot de bespreking van het BW. Daarbij gaan we wat dieper in bepaalde onderdelen (zoals de boeken 3, 5 en 6 van het BW).

Het BW is zeer omvangrijk. We moeten ons daarom beperken tot enkele hoofdlijnen.

2. Privaatrecht – Hoofdrospelers

Natuurlijke personen en rechtspersonen

Privaatrecht - Hoofdrospelers

We introduceren hier enkele belangrijke hoofdrospelers in het privaatrecht:

- natuurlijke personen
- rechtspersonen

In het privaatrecht zijn deze twee in beginsel en in juridische zin gelijk aan elkaar. Althans, voor wat betreft het onderdeel van het privaatrecht dat 'vermogensrecht' wordt genoemd (zie in een later hoofdstuk).

Natuurlijke personen

Natuurlijke personen zijn de afzonderlijke mensen die rechten en plichten hebben.

Rechtspersonen

Rechtspersonen zijn niet-natuurlijke personen. Het zijn organisaties die, zoals de wet dat noemt, 'rechtspersoonlijkheid bezitten'. Een organisatie bezit enkel rechtspersoonlijkheid, en is dus slechts rechtspersoon, als dat nadrukkelijk door de wet is bepaald.

Het Burgerlijk Wetboek ('BW') wijst onder andere de volgende rechtspersoonlijkheid bezittende organisaties, oftewel rechtspersonen, aan:

- de Staat,
- de provincie
- de gemeente
- het waterschap
- het kerkgenootschap
- de vereniging
- de naamloze vennootschap
- de besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid
- de stichting

Dit zijn niet de enige door de wet aangewezen rechtspersonen, maar wel de bekendste.

De overheid

We zien hier direct een belangrijk verschil met het bestuursrecht (zie de hoofdstukken 'Begrippen' van de cursus omgevingsrecht). In het bestuursrecht zijn het de *organen* ('bestuursorganen') van de diverse overheden die een rol spelen (de gemeenteraad, het college van burgemeester en wethouders, provinciale staten, etc.). In het privaatrecht zijn het de overheden zelf.

Zo stel je in het bestuursrecht bezwaar en/of beroep in tegen een besluit van bijvoorbeeld het college van burgemeester en wethouders. In het privaatrecht dagvaard je de Staat, de gemeente of de provincie.

3. Privaatrecht – Het Burgerlijk Wetboek

Introductie van het Burgerlijk Wetboek (ontstaan, inhoud, de Boeken)

Privaatrecht - Het Burgerlijk Wetboek

Oud en nieuw Burgerlijk Wetboek

Het huidige Burgerlijk Wetboek ('BW') dateert van 1992 (althans grotendeels; de Boeken 1, 2 en 8 zijn van eerdere datum). Lange tijd werd het in de juridische volksmond het 'nieuw BW' genoemd. Ter onderscheiding van het voorheen geldende 'oud BW' dat dateerde van medio 19e eeuw.

Het BW heeft het oud BW in 1992 niet helemaal vervangen. Althans, niet inhoudelijk. Sommige onderdelen van het oud BW werden namelijk opgenomen in het BW. Vervolgens zijn veel van die onderdelen gefaseerd vervangen door 'nieuw recht' (zie hieronder bij 'Boek 7A').

Er staan echter nog steeds restanten oud BW in het BW.

Boeken

Het BW bestaat uit tien 'Boeken'. Elk Boek behandelt een afzonderlijk privaatrechtelijk rechtsgebied.

Het gaat om de volgende Boeken:

Boek 1: Personen- en familierecht

Boek 2: Rechtspersonen

Boek 3: Vermogensrecht in het algemeen

Boek 4: Erfrecht

Boek 5: Zakelijke rechten

Boek 6: Algemeen gedeelte van het verbintenissenrecht

Boek 7: Bijzondere overeenkomsten

Boek 7A: Bijzondere overeenkomsten; vervolg

Boek 8: Verkeersmiddelen en vervoer

Boek 10: Internationaal privaatrecht

Opvallend

Twee zaken vallen direct op aan dit overzicht:

- er is een Boek 7A
- er is geen Boek 9

Boek 7A:

Boek 7A bevat nog een restant oud BW. Het wordt steeds meer 'uitgekleed' doordat steeds meer onderdelen van dit Boek worden vervangen door 'nieuw recht'. Daarbij worden de vervangen onderdelen overgezet naar de andere Boeken (veelal naar Boek 7). Dat is na 1992 bijvoorbeeld gebeurd met het arbeidsovereenkomstenrecht en met het huurrecht.

Boek 9:

Dit boek is (nog steeds) gereserveerd voor de vermogensrechtelijke onderdelen van het intellectuele eigendomsrecht (auteursrecht e.d.). Wanneer, en of, dat er gaat komen, is nog onbekend. Vooralsnog is het intellectuele eigendomsrecht verspreid over afzonderlijke wetten (zoals de Auteurswet) en geldt ter zake ook veel internationaal recht.

Systeem

Verder kan in grote lijnen het volgende worden opgemerkt over de opbouw van het BW:

- in de Boeken 1 en 2 worden de hoofdrolspelers in het privaatrecht (de natuurlijke personen en de rechtspersonen) geregeld,
- in de Boeken 3 tot en met 8 gaat het over het 'vermogensrecht' (wat 'vermogensrecht' is, wordt in de komende hoofdstukken besproken)
- in Boek 10 worden de internationale aspecten van het privaatrecht geregeld.

We moeten deze onderverdeling eigenlijk direct al relativiseren. In Boek 1 van het BW is namelijk ook het 'huwelijksvermogensrecht' opgenomen. En in Boek 2 van het BW staan ook bepalingen over het 'vermogen' van rechtspersonen.

Indeling van de Boeken van het BW

In tegenstelling tot veel andere wetten, zijn de Boeken van het BW niet ingedeeld in hoofdstukken en paragrafen, maar in 'titels' en 'afdelingen'. Een Boek is dus onderverdeeld in titels. Een titel bevat op haar beurt 'afdelingen'. En afdelingen bevatten 'artikelen' (hoewel er ook titels zijn die enkel uit artikelen bestaan).

Wijze van schrijven

Als naar artikelen uit het BW wordt verwezen, gebeurt dat vaak als volgt:

"art. 3:9, lid 2 van het BW"

Het cijfer '3' staat voor het Boek, het cijfer '9' voor het artikel uit het Boek, en het cijfer '2' voor het lid van het artikel.

Verder hebben wij er voor gekozen om 'Boek' met een hoofdletter te schrijven als het gaat over een Boek uit het BW.

Tekst van het BW

Voor de tekst van het BW verwijzen we naar deze pagina van www.overheid.nl. Daar staan de afzonderlijke Boeken van het BW.

4. Privaatrecht – Personen en rechtspersonen

Natuurlijke personen en rechtspersonen (de Boeken 1 en 2 van het BW)

Personen en rechtspersonen

In dit hoofdstuk gaan we kort in op de Boeken 1 en 2 van het Burgerlijk Wetboek ('BW'). We geven met name een overzicht van de inhoud (de 'titels') van deze Boeken. Dat geeft een goed beeld van de onderwerpen die in die Boeken worden geregeld.

Boek 1 van het BW: Personen- en familierecht

Boek 1 van het BW bestaat uit de volgende titels:

Titel 1. Algemene bepalingen

Titel 2. Het recht op de naam

Titel 3. Woonplaats

Titel 4. Burgerlijke stand

Titel 5. Het huwelijk

Titel 5A. Het geregistreerd partnerschap

Titel 6. Rechten en verplichtingen van echtgenoten

Titel 7. De wettelijke gemeenschap van goederen

Titel 8. Huwelijkse voorwaarden

Titel 9. Ontbinding van het huwelijk

Titel 10. Scheiden van tafel en bed en ontbinding van het huwelijk na scheiding van tafel en bed

Titel 11. Afstamming

Titel 12. Adoptie

Titel 13. Minderjarigheid

Titel 14. Het gezag over minderjarige kinderen

Titel 15. Omgang en informatie

Titel 16. Curatele

Titel 17. Levensonderhoud

Titel 18. Afwezigheid, vermissing en vaststelling van overlijden in bepaalde gevallen

Titel 19. Onderbewindstelling ter bescherming van meerderjarigen

Titel 20. Mentorschap ten behoeve van meerderjarigen

We lichten hier één onderwerp in het kort uit:

Minderjarigheid

We zullen in volgende hoofdstukken zien dat het begrip 'rechtshandeling' van belang is in het privaatrecht. In het privaatrecht verrichten personen (natuurlijke en rechtspersonen) rechtshandelingen. Daarmee 'beogen' zij rechtsgevolg. Zo is het opzeggen van een abonnement een rechtshandeling.

In principe hebben alle natuurlijke personen de mogelijkheid om rechtshandelingen te verrichten. Dat wordt 'handelingsbekwaamheid' genoemd.

In dit verband zijn de artt. 1:233 en 1:234 van het BW van belang. Deze gaan over minderjarigheid.

Art. 1:233 van het BW bepaalt dat natuurlijke personen onder de 18 jaar, minderjarig zijn.

Art. 1:234 van het BW bepaalt dat een minderjarige, mits hij met toestemming van zijn wettelijke vertegenwoordiger handelt, bekwaam is om rechtshandelingen te verrichten (lid 1). De toestemming wordt aan de minderjarige verondersteld te zijn verleend, indien het een rechtshandeling betreft ten aanzien waarvan in het maatschappelijk verkeer gebruikelijk is dat minderjarigen van zijn leeftijd deze zelfstandig verrichten (lid 3).

Boek 2 van het BW: Rechtspersonen

Boek 2 van het BW bestaat uit de volgende titels:

Titel 1. Algemene bepalingen

Titel 2. Verenigingen

Titel 3. Coöperaties en onderlinge waarborgmaatschappijen

Titel 4. Naamloze vennootschappen

Titel 5. Besloten vennootschappen met beperkte aansprakelijkheid

Titel 6. Stichtingen

Titel 7. Fusie en splitsing

Titel 8. Geschillenregeling en het recht van enquête

Een aantal onderwerpen lichten we er kort uit:

Rechtspersonen

In een van de vorige hoofdstukken noemden we al dat het BW enkele rechtspersonen benoemt. Dat doet het in de artt. 2:1 t/m 2:3 van het BW.

Wettelijke definities van de rechtspersonen

Boek 2 van het BW geeft definities van de diverse rechtspersonen:

Vereniging: *"De vereniging is een rechtspersoon met leden die is gericht op een bepaald doel, anders dan een dat is omschreven in artikel 53 lid 1 of lid 2."* (art. 2:26, lid 1)
(artikel 53, leden 1 en 2 gaan over de coöperatie resp. de onderlinge waarborgmaatschappij)

Coöperatie: *"De coöperatie is een bij notariële akte als coöperatie opgerichte vereniging. Zij moet zich blijkens de statuten ten doel stellen in bepaalde stoffelijke behoeften van haar leden te voorzien krachtens overeenkomsten, anders dan van verzekering, met hen gesloten in het bedrijf dat zij te dien einde te hunnen behoeve uitoefent of doet uitoefenen."* (art. 2:53, lid 1)

Onderlinge waarborgmaatschappij: *"De onderlinge waarborgmaatschappij is een bij notariële akte als onderlinge waarborgmaatschappij opgerichte vereniging. Zij moet zich blijkens de statuten ten doel stellen met haar leden verzekeringsovereenkomsten te sluiten, een en ander in het verzekeringsbedrijf dat zij te dien einde ten behoeve van haar leden uitoefent."* (art. 2:53, lid 2)

Naamloze vennootschap: *"De naamloze vennootschap is een rechtspersoon met een in overdraagbare aandelen verdeeld maatschappelijk kapitaal. Een aandeelhouder is niet persoonlijk aansprakelijk voor hetgeen in naam van de vennootschap wordt verricht en is niet gehouden boven het bedrag dat op zijn aandeel behoort te worden gestort in de verliezen van de vennootschap bij te dragen. Ten minste één aandeel wordt gehouden door een ander dan en anders dan voor rekening van de vennootschap of een van haar dochtermaatschappijen."* (art. 2:64, lid 1)

Besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid: *"De besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid is een rechtspersoon met een in een of meer overdraagbare aandelen verdeeld kapitaal. De aandelen zijn op naam gesteld. Een aandeelhouder is niet persoonlijk aansprakelijk voor hetgeen in naam van de vennootschap wordt verricht en is niet gehouden boven het bedrag dat op zijn aandelen*

behoort te worden gestort in de verliezen van de vennootschap bij te dragen, onverminderd het bepaalde in artikel 192. Ten minste één aandeel met stemrecht in de algemene vergadering wordt gehouden door een ander dan en anders dan voor rekening van de vennootschap of een van haar dochtermaatschappijen." (art. 2:175, lid 1)

Stichting: *"Een stichting is een door een rechtshandeling in het leven geroepen rechtspersoon, welke geen leden kent en beoogt met behulp van een daartoe bestemd vermogen een in de statuten vermeld doel te verwezenlijken." (art. 2:285, lid 1)*

5. Privaatrecht – Vermogensrecht

Vermogensrecht: goederenrecht en verbintenissenrecht

Privaatrecht - Vermogensrecht

In een vorig hoofdstuk bespraken we dat de Boeken 1 en 2 van het Burgerlijk Wetboek ('BW') met name gaan over natuurlijke personen en rechtspersonen. Daarmee hebben we de 'hoofdrolspelers' in het privaatrecht geïntroduceerd.

De volgende Boeken van het BW - de Boeken 3 tot en met 8 - hebben betrekking op het vermogensrecht. Voordat we aan de bespreking van die Boeken toekomen, geven we eerst een algemene toelichting op het systeem van het vermogensrecht. Maar we beginnen met een opmerking 'vooraf'.

Vooraf: Het begrip 'vermogensrecht'

We moeten een onderscheid maken tussen het vermogensrecht als rechtsgebied enerzijds, en het vermogensrecht als 'recht dat een persoon kan hebben' anderzijds. Om het simpel te stellen: het vermogensrecht in de eerstbedoelde zin gaat over vermogensrechten in de laatst bedoelde zin.

Om verwarring te voorkomen, zullen we in het vervolg spreken over 'Vermogensrecht' als we het over het rechtsgebied hebben (met een hoofdletter) en over 'vermogensrecht' als we het hebben over de rechten 'die een persoon kan hebben' (met een kleine letter).

Het 'vermogen'

In de maatschappij hebben personen (natuurlijke en rechtspersonen) een vermogen. In juridische zin verstaat men daar de 'activa' van het vermogen onder. Het gaat om het totaal van de eigendommen en rechten die een persoon heeft. Het Vermogensrecht regelt de wijze waarop personen over die eigendommen en rechten kunnen beschikken, hoe men deze kan verkrijgen, hoe men deze kan verliezen ('vervreemden'), wat ze inhouden, et cetera. Simpel gesteld: het Vermogensrecht regelt het 'hebben, krijgen en verliezen'.

Vermogensrecht: goederenrecht en verbintenissenrecht

Het Vermogensrecht kan worden onderscheiden in twee hoofdcategorieën:

1. het goederenrecht
2. het verbintenissenrecht

Goederenrecht

Bij het goederenrecht gaat het om de relatie tussen personen en goederen. "Goederen zijn alle zaken en vermogensrechten", zo bepaalt art. 3:1 van het BW. Bij het goederenrecht gaat het dus om de relatie tussen personen en zaken en vermogensrechten. Die relatie komt tot uitdrukking in het woord 'hebben'. Een persoon 'heeft' een zaak, en hij 'heeft' een recht. Essentieel voor het goederenrecht is dat de persoon zaak en/of recht heeft tegenover eenieder.

Voorbeeld:

Een voorbeeld van een zaak is een auto. Als een persoon eigenaar is van een auto, dan heeft hij die hoedanigheid tegenover iedereen.

Verbintenissenrecht

Bij het verbintenissenrecht gaat het om de relatie tussen personen. Die relatie wordt bepaald door de verbintenis tussen beide personen. Op basis van die verbintenis is de ene persoon een 'schuldeiser' en de andere een 'schuldenaar'. De schuldeiser heeft een aanspraak jegens de schuldenaar. Die aanspraak wordt 'vorderingsrecht' genoemd. Essentieel voor het verbintenissenrecht is dat de schuldeiser de aanspraak op grond van de verbintenis enkel heeft tegenover de wederpartij (de schuldenaar) bij de verbintenis.

Absolute en relatieve rechten

Goederenrechtelijke rechten worden ook wel 'absolute' rechten genoemd omdat zij tegenover iedereen kunnen worden ingeroepen. Men zegt ook wel dat deze rechten 'zaaksgevolg' hebben ('droit de suite'). Het recht 'kleeft' als het ware aan het object van het recht (zaak en/of vermogensrecht). Deze rechten zijn ook 'exclusief' omdat ze met uitsluiting van anderen worden genoten.

Verbintenisrechtelijke rechten worden ook wel 'relatieve' rechten genoemd. Of 'persoonlijke' rechten. Ze gelden enkel tegenover bepaalde personen (met wie men in een verbintenisrechtelijke relatie staat).

Boeken van het BW

Het goederenrecht is opgenomen in de Boeken 3 tot en met 5 van het BW.

Het verbintenissenrecht is opgenomen in de Boeken 6 tot en met 8 van het BW.

De titels 1 (afdeling 1) tot en met 3, en titel 11 van Boek 3 gelden voor zowel het goederenrecht als het verbintenissenrecht (en deels ook buiten het vermogensrecht).

In de komende hoofdstukken over het Vermogensrecht zullen we niet of nauwelijks ingaan op de Boeken 4 (erfrecht), 7 (bijzondere overeenkomsten), 7A (bijzondere overeenkomst; vervolg: oud BW) en 8 (verkeersmiddelen en vervoer) van het BW. We beperken ons tot de Boeken 3, 5 en 6.

6. Privaatrecht – Goederenrecht (1)

Goederenrecht: zaken en vermogensrechten

Privaatrecht - Goederenrecht (1)

In het vorige hoofdstuk zagen we dat het Vermogensrecht bestaat uit:

- het goederenrecht
- het verbintenissenrecht

In dit hoofdstuk bespreken we het goederenrecht.

Het begrip 'goederen'

Goederen: als we het in het kader van het Vermogensrecht hebben over 'vermogen', dan bedoelen we de activa van iemands vermogen. Dat vermogen bestaat uit 'goederen'. Boek 3 van het Burgerlijk Wetboek ('BW') bepaalt in art. 3:1 wat goederen zijn: "*Goederen zijn alle zaken en alle vermogensrechten.*"

Zaken en vermogensrechten

Zaken: wat 'zaken' zijn, bepaalt art. 3:2 van het BW: "*Zaken zijn de voor menselijke beheersing vatbare stoffelijke objecten.*"

Vermogensrechten: art. 3:6 van het BW omschrijft wat vermogensrechten zijn: "*Rechten die, hetzij afzonderlijk hetzij tezamen met een ander recht, overdraagbaar zijn, of er toe strekken de rechthebbende stoffelijk voordeel te verschaffen, ofwel verkregen zijn in ruil voor verstrekt of in het vooruitzicht gesteld stoffelijk voordeel, zijn vermogensrechten.*"

Eigenaar en rechthebbende

Zaken en vermogensrechten kan men dus 'hebben'.

Met betrekking tot zaken spreekt men over 'eigendom hebben'. Degene die een zaak heeft, wordt 'eigenaar' genoemd.

Met betrekking tot vermogensrechten spreekt men over 'recht hebben'. Degene die een recht heeft, wordt 'rechthebbende' genoemd.

Hoewel eigendom ook een vermogensrecht is (het eigendomsrecht) heeft de wetgever zich hier aan het algemeen spraakgebruik aangepast. Bij overdracht zegt men immers 'ik heb de woning overgedragen', en niet 'ik heb het eigendomsrecht op de woning overgedragen'. Het eigendomsrecht wordt dan ook 'vereenzelvigd' met de zaak. Men zegt dat men de zaak heeft, maar men bedoelt dat men het eigendomsrecht op de zaak heeft.

Belangrijke regel in het Vermogensrecht is dan ook dat men over 'eigendom' slechts spreekt in relatie tot zaken. En niet in relatie tot (andere) vermogensrechten.

We bespreken hieronder de vermogensrechten (onder I) en de zaken (onder II).

I: Vermogensrechten

1. Soorten vermogensrechten

De volgende vermogensrechten (in de zin van art. 3:6 van het BW) kunnen worden onderscheiden:

- eigendom
- vorderingsrechten
- beperkte rechten

Eigendom

Eigendom is een volledig recht op een zaak.

Vorderingsrecht

Een vorderingsrecht is het recht (de aanspraak) van een schuldeiser (jegens de schuldenaar) op grond van een verbintenis.

Beperkt recht

Een beperkt recht is een recht dat is afgeleid uit een meer omvattend recht (het 'moederrecht'). Het kan worden afgeleid uit eigendom, uit een vorderingsrecht of uit een ander beperkt recht.

2. Toelichting

Al deze soorten vermogensrecht voldoen aan art. 3:6 van het BW: ze zijn overdraagbaar en/of geven stoffelijk voordeel.

Vorderingsrecht

Met betrekking tot vorderingsrechten kan verwarring ontstaan. Ze vloeien voort uit een verbintenis. Als aanspraak van de schuldeiser jegens de schuldenaar zijn ze een persoonlijk, relatief, recht. In die zin zijn ze onderwerp van het verbintenissenrecht. Als recht zijn ze echter overdraagbaar. Ze behoren tot het vermogen van de schuldeiser. In die zin zijn ze onderwerp van het goederenrecht.

Voorbeeld:

Een vorderingsrecht op grond van een geldleenovereenkomst is een aanspraak van de uitlener (schuldeiser) jegens de lener (de schuldenaar). In die zin is sprake van een relatief, persoonlijk, recht. De schuldeiser kan die aanspraak echter aan een derde 'verkopen' en overdragen (de zogenaamde 'cessie').

3. Boek 3 van het BW

Boek 3 van het BW kent bepalingen met betrekking tot alle vermogensrechten: eigendom, vorderingsrechten en beperkte rechten.

Boek 3 bevat in die zin het *goederenrecht*: het Vermogensrecht met betrekking tot zaken en vermogensrechten. (Waarbij overigens moet worden opgemerkt dat de titel 1 (afdeling 1), 2, 3 en 11 ook van belang zijn voor het verbintenissenrecht).

II. Zaken

Voor de eigendom van zaken, en voor beperkte rechten die enkel met betrekking tot (de eigendom van) zaken kunnen worden gevestigd, zijn er aanvullende bepalingen opgenomen in Boek 5 van het BW. Deze gelden in aanvulling op Boek 3.

Boek 5 bevat in die zin het *zakenrecht*.

Zoals opgemerkt kan men enkel met betrekking tot zaken spreken van eigendom. Dat blijkt ook uit art. 5:1, lid 1 van het BW, dat bepaalt: *"Eigendom is het meest omvattende recht dat een persoon op een zaak kan hebben."*

Eigendom is een vermogensrecht, en als zodanig is het geregeld in Boek 3 van het BW. Voor wat betreft zijn zakelijke karakter, staan er aanvullende regels in Boek 5 van het BW.

7. Privaatrecht – Goederenrecht (2)

Goederenrecht: beperkte rechten

Privaatrecht - Goederenrecht (2)

In het vorige hoofdstuk bespraken we drie soorten vermogensrechten:

- eigendom
- vorderingsrechten
- beperkte rechten

In dit hoofdstuk gaan we in op de beperkte rechten.

Volledige rechten en beperkte rechten

We kunnen twee categorieën vermogensrechten onderscheiden:

1. volledige rechten

Eigendom en vorderingsrechten zijn 'volledige' rechten.

- eigendom is een absoluut volledig recht
- vorderingsrechten zijn relatieve volledige rechten

2. beperkte rechten

Dit zijn rechten die zijn afgeleid uit een meer omvattend recht (het 'moederrecht'). Dat moederrecht kan een volledig recht zijn (eigendom of vorderingsrecht), maar ook een ander beperkt recht.

Soorten beperkte rechten

De wet kent de volgende beperkte rechten:

1. gebruiksrechten

- vruchtgebruik
- erfdienstbaarheid
- erfpacht
- opstal

2. zekerheidsrechten

- pand en hypotheek

Beperkte rechten op goederen en beperkte rechten op zaken

Vruchtgebruik, pand en hypotheek kunnen gevestigd worden op goederen. Een pandrecht kan worden gevestigd op roerende goederen. Hypotheek kan worden gevestigd op registergoederen (zie voor het begrip 'registergoederen' het volgende hoofdstuk). Om deze reden zijn deze beperkte rechten geregeld in Boek 3 van het Burgerlijk Wetboek ('BW').

Erfdienstbaarheid, erfpacht en opstal kunnen enkel worden gevestigd met betrekking tot (de eigendom van) zaken. Om deze reden zijn deze beperkte rechten geregeld in Boek 5 van het BW.

Omschrijving van de beperkte rechten

1. De beperkte rechten van Boek 3 van het BW

Het BW definieert de begrippen vruchtgebruik, pand en hypotheek als volgt in Boek 3:

Vruchtgebruik: *"Vruchtgebruik geeft het recht om goederen die aan een ander toebehoren, te gebruiken en daarvan de vruchten te genieten."* (art. 3:201)

Voorbeeld:

Een vrouw kan bij testament bepalen dat in het geval van haar overlijden, haar man de echtelijke woning mag blijven gebruiken, terwijl deze woning aan de kinderen wordt nagelaten. De man krijgt dan dus niet de eigendom van de woning, maar kan deze wel blijven bewonen.

Pand en hypotheek: "Het recht van pand en het recht van hypotheek zijn beperkte rechten, strekkende om op de daaraan onderworpen goederen een vordering tot voldoening van een geldsom bij voorrang boven andere schuldeisers te verhalen. Is het recht op een registergoed gevestigd, dan is het een recht van hypotheek; is het recht op een ander goed gevestigd, dan is het een recht van pand." (art. 3:227, lid 1)

Spraakgebruik:

Omdat de hypotheek een zekerheidsrecht is, verstaan juristen onder 'hypotheekgever' de persoon die de zekerheid geeft: de koper van de woning. Het is immers die koper die zekerheid geeft voor de nakoming van zijn verplichtingen uit de geldleenovereenkomst met de bank. Die bank is in het juridisch jargon de 'hypotheeknemer'. In het 'gewone' spraakgebruik is het precies omgekeerd. Daar wordt de bank de 'hypotheekgever' genoemd omdat het de bank is die de lening geeft. Het geleende bedrag wordt daar dus vereenzelvigd met het woord 'hypotheek'. De koper die het bedrag leent, wordt dan de 'hypotheeknemer' genoemd.

2. De beperkte rechten van Boek 5 van het BW

Het BW definieert de begrippen erfdiensbaarheid, erfpacht en opstal als volgt in Boek 5:

Erfdiensbaarheid: "Een erfdiensbaarheid is een last, waarmede een onroerende zaak - het dienende erf - ten behoeve van een andere onroerende zaak - het heersende erf - is bezwaard." (art. 5:70, lid 1)

Voorbeeld:

Het recht van overpad dat wordt gevestigd op een perceel zodat de buurman over dat perceel zijn eigen perceel kan bereiken.

Erfpacht: "Erfpacht is een zakelijk recht dat de erfpachter de bevoegdheid geeft eens anders onroerende zaak te houden en te gebruiken." (art. 5:85, lid 1)

Voorbeeld:

De pacht van landbouwgrond.

Opstal: "Het recht van opstal is een zakelijk recht om in, op of boven een onroerende zaak van een ander gebouwen, werken of beplantingen in eigendom te hebben of te verkrijgen." (art. 5:101, lid 1)

Voorbeeld:

Overhellende bebouwing. Als een deel van een gebouw bijvoorbeeld deels boven gemeentegrond hangt.

3. Beperkt recht op een beperkt recht

Voorbeelden van beperkte rechten op beperkte rechten zijn:

- het recht van hypotheek op een opstal
- het vruchtgebruik van een gepachte boerderij
- het pandrecht op de vruchten (rente) van een geldleenovereenkomst

8. Privaatrecht – Goederenrecht (3)

Goederenrecht: roerende en onroerende zaken, registergoederen

Privaatrecht - Goederenrecht (3)

Roerende en onroerende zaken

Art. 3:3 van het Burgerlijk Wetboek ('BW') bepaalt wat onroerende en roerende zaken zijn:

"Onroerend zijn de grond, de nog niet gewonnen delfstoffen, de met de grond verenigde beplantingen, alsmede de gebouwen en werken die duurzaam met de grond zijn verenigd, hetzij rechtstreeks, hetzij door vereniging met andere gebouwen of werken." (Lid 1)

en:

"Roerend zijn alle zaken die niet onroerend zijn." (Lid 2)

Alleen met betrekking tot zaken wordt dus gesproken over roerend dan wel onroerend.

Belang van het onderscheid

Het belang van het onderscheid tussen roerende en onroerende zaken is met name gelegen in de wijze waarop deze goederen kunnen worden overgedragen. Boek 3 van het BW kent in de artt. 3:89 en 3:90 verschillende regelingen voor de overdracht van roerende en onroerende zaken.

Registergoederen

Art. 3:10 van het BW bepaalt wat registergoederen zijn:

"Registergoederen zijn goederen voor welke overdracht of vestiging inschrijving in daartoe bestemde openbare registers noodzakelijk is."

Registergoederen zijn o.a. de volgende goederen:

1. Alle onroerende zaken

Art. 3:89, lid 1 van het BW bepaalt immers: *"De voor overdracht van onroerende zaken vereiste levering geschiedt door een daartoe bestemde, tussen partijen opgemaakte notariële akte, gevolgd door de inschrijving daarvan in de daartoe bestemde openbare registers."*

2. Sommige roerende zaken

Hierbij gaat het om teboekgestelde schepen en luchtvaartuigen.

3. Beperkte rechten op registergoederen

Voor de vestiging van een beperkt recht op een registergoed, is net als voor de overdracht van zo'n goed, inschrijving in de openbare registers vereist. Zie art. 3:98 van het BW: *"Tenzij de wet anders bepaalt, vindt al hetgeen in deze afdeling omtrent de overdracht van een goed is bepaald, overeenkomstige toepassing op de vestiging, de overdracht en de afstand van een beperkt recht op een zodanig goed."* Daarmee is een beperkt recht op een registergoed ook zelf een registergoed.

Dus: alle onroerende zaken zijn registergoederen, maar niet alle registergoederen zijn onroerende zaken.

Openbare registers

De openbare registers zijn geregeld in art. 3:16 van het BW. Dat bepaalt:

"Er worden openbare registers gehouden, waarin feiten die voor de rechtstoestand van registergoederen van belang zijn, worden ingeschreven." (Lid 1)

en:

"Welke deze openbare registers zijn, waar en op welke wijze een inschrijving in de registers kan worden verkregen, welke stukken daartoe aan de bewaarder moeten worden aangeboden, wat deze stukken moeten inhouden, hoe de registers worden ingericht, hoe de inschrijvingen daarin geschieden, en hoe de registers kunnen worden geraadpleegd, wordt geregeld bij de wet." (Lid 2)

De bedoelde wet is de Kadasterwet. Daaruit blijkt dat de 'Dienst voor het kadaster en de openbare registers' onder andere tot taak heeft: 'het houden van de openbare registers' (art. 3, lid 1 onder a van de Kadasterwet). Art. 4 van de Kadasterwet bepaalt dat het bestuur van deze Dienst onder andere bepaalt op welke plaatsen en gedurende welke tijden stukken ter inschrijving in de openbare registers kunnen worden aangeboden.

9. Privaatrecht – Verbintenissenrecht

Verbintenissenrecht

Privaatrecht - Verbintenissenrecht

Zoals we eerder bespraken, kan het Vermogensrecht worden onderscheiden in:

- goederenrecht
- verbintenissenrecht.

Het goederenrecht bespraken we in de voorgaande hoofdstukken. In dit hoofdstuk gaan we kort in op het verbintenissenrecht.

Verbintenissenrecht

Het verbintenissenrecht gaat over de relatie tussen personen: schuldeiser en schuldenaar.

Het verbintenissenrecht staat in het Burgerlijk Wetboek ('BW') in de Boeken 6 tot en met 8.

In Boek 6 van het BW staat het algemene verbintenissenrecht. Het gaat om bepalingen over verbintenissen in het algemeen, over onrechtmatige daad, over enkele bijzondere verbintenissen (namelijk die uit zaakwaarneming, onverschuldigde betaling en ongerechtvaardigde verrijking) en om bepalingen over de overeenkomst in het algemeen.

In de Boeken 7, 7A en 8 staan bepalingen met betrekking tot bijzondere soorten overeenkomsten (koop-, huur-, arbeidsovereenkomst, e.d.).

Enkele delen van Boek 3 van het BW zijn eveneens van belang voor het verbintenissenrecht (Titels 1 (afdeling 1) t/m 3 en 11).

Wij zullen ons in dit en de volgende hoofdstukken beperken tot Boek 6 van het BW. De andere Boeken (7, 7A en 8) zullen we slechts terzijde aanstippen.

Systematiek van het verbintenissenrecht

De systematiek van het verbintenissenrecht is 'van algemeen naar bijzonder'. Uitgangspunt daarbij is dat een bijzondere regeling voor een algemene regeling gaat.

De verbintenis

Meest algemene uitgangspunt is de verbintenis. Een verbintenis is datgene dat schuldeiser en schuldenaar verbindt. De schuldeiser heeft op grond van de verbintenis een vorderingsrecht jegens de schuldenaar (een 'aanspraak'). De schuldenaar heeft op grond van diezelfde verbintenis een (prestatie)verplichting jegens de schuldeiser. De titels 1 en 2 van Boek 6 van het BW bevatten een algemene regeling over de verbintenissen.

Ontstaansbronnen van verbintenissen

Art. 6:1 van het BW bepaalt: *"Verbintenissen kunnen slechts ontstaan, indien dit uit de wet voortvloeit."*

Er zijn vele wetten waaruit (indirect) verbintenissen uit kunnen voortvloeien. Daarbij gaat het niet enkel om het BW, maar bijvoorbeeld ook belastingwetten, verordeningen, statuten, et cetera.

Verbintenissen kunnen ook voortvloeien uit rechterlijke uitspraken. Waar het bij dit alles om gaat, is dat uit de 'bron' een verplichting van de ene persoon jegens een andere voortvloeit (en dus een aanspraak van die ander jegens de ene).

Enkele belangrijke bronnen

In Boek 6 van het BW worden enkele belangrijke bronnen van verbintenissen geregeld. Het gaat om:

A: Verbintenissen uit de wet

A1: de onrechtmatige daad (iemand wordt een ander iets verschuldigd omdat hij jegens die ander een onrechtmatige daad heeft gepleegd; bijvoorbeeld een bal door zijn raam geschoten)

De onrechtmatige daad is geregeld in titel 3 van Boek 6 van het BW.

A2: enkele bijzondere bronnen (zaakwaarneming, onverschuldigde betaling en ongerechtvaardigde verrijking)

Deze zijn geregeld in titel 4 van Boek 6.

B: Verbintenissen uit overeenkomst

In titel 5 van Boek 6 zijn de overeenkomsten (in het algemeen) geregeld.

Overeenkomsten

Binnen de categorie overeenkomsten kan ook weer verder worden verbijzonderd. Titel 5 van Boek 6 van het BW bevat eerst enkele afdelingen (1 tot en met 4) over de 'overeenkomst in het algemeen'. Vervolgens kent titel 5 een afdeling (5) over de wederkerige overeenkomst.

A: Wederkerige overeenkomsten

Dit zijn de voor de niet-jurist bekendste bronnen van verbintenissen. Dit zijn overeenkomsten waarbij van meer dan één verbintenis sprake is. Een voorbeeld is de koopovereenkomst. Deze kent een verbintenis tot levering van een goed, en een verbintenis tot betaling. De betrokken partijen hebben dan ook twee hoedanigheden: die van schuldeiser met betrekking tot de ene verbintenis, en die van schuldenaar met betrekking tot de andere.

B: Eenzijdige (of: niet-wederkerige) overeenkomsten

Bij deze overeenkomst kan worden gedacht aan de schenking. Hierbij is geen sprake van een tegenprestatie.

Bijzondere overeenkomsten

Naast de in titel 5 van Boek 6 geregelde overeenkomsten, kent het BW in Boeken 7, 7A en 8 enkele 'bijzondere overeenkomsten'. Daarbij kan het zowel gaan om wederkerige als om eenzijdige overeenkomsten (de 'eenzijdige' schenking is bijvoorbeeld net als de 'wederkerige' koop geregeld in Boek 7).

Indeling van Boek 6 van het BW

Boek 6 van het BW geeft aldus algemene regels over verbintenissen in de titels 1 en 2.

In de titels 3 en 4 regelt het enkele verbintenissen uit de wet:

- de verbintenis uit onrechtmatige daad,
- de verbintenis uit andere bron dan onrechtmatige daad of overeenkomst (zaakwaarneming, onverschuldigde betaling en ongerechtvaardigde verrijking).

En in titel 5 regelt het de verbintenis uit overeenkomst.

Boeken 7, 7A en 8 van het BW

In de Boeken 7, 7A en 8 van het BW staan regels over bijzondere overeenkomsten.

In Boek 7 worden o.a. de volgende overeenkomsten geregeld:

- aannemingsovereenkomst
- koopovereenkomst
- huurovereenkomst
- arbeidsovereenkomst
- verzekeringsovereenkomst

In Boek 7A worden o.a. de volgende overeenkomsten geregeld:

- maatschapsovereenkomst
- bruikleenovereenkomst
- kansovereenkomst

In Boek 8 wordt o.a. de vervoersovereenkomsten geregeld.

10. Privaatrecht – Boek 3 van het BW (1)

Boek 3 van het BW, titels 1 – 3 en 11: algemeen vermogensrecht

Privaatrecht - Boek 3 van het BW (1)

Boek 3 van het Burgerlijk Wetboek ('BW') bevat het algemene vermogensrecht. Boek 3 is in zijn geheel van belang voor het goederenrecht. De titels 1 (afdeling 1), 2, 3 en 11 gelden daarnaast ook voor het verbintenissenrecht (en deels ook buiten het vermogensrecht).

Inhoud van Boek 3

Boek 3 bevat de volgende titels:

1. Algemene bepalingen
2. Rechtshandelingen
3. Volmacht
4. Verkrijging en verlies van goederen
5. Bezit en houderschap
6. Bewind
7. Gemeenschap
8. Vruchtgebruik
9. Rechten van pand en hypotheek
10. Verhaalsrecht op goederen
11. Rechtsvorderingen

We gaan eerst kort in op de titels die voor zowel het goederen- als het verbintenissenrecht van belang zijn: de titels 1 (afdeling 1) tot en met 3 en titel 11.

Titel 1: Algemene bepalingen

Deze titel kent onder andere begripsomschrijvingen. Enkele daarvan hebben we in de vorige hoofdstukken besproken.

1. Dieren

Nog niet besproken hebben we dat dieren sinds enkele jaren geen 'roerende zaken' meer zijn. Sinds 1 januari 2013 bepaalt art. 3:2a, lid 1 van het BW namelijk expliciet: "*Dieren zijn geen zaken.*" Reden van deze nieuwe bepaling is dat de voordien geldende 'juridische kwalificatie van dieren als – niet meer dan – zaken, niet aansluit op het natuurlijk rechtsgevoel.' (zie het amendement van Kamerleden Cramer en Waalkens van 6 oktober 2009 op de Wet Dieren). Lid 2 van het nieuwe artikel bepaalt echter dat de bepalingen met betrekking tot zaken zijn op dieren (meerendeels) van toepassing blijven. Het gaat dan ook met name om symbolische wetgeving.

2. Beginselen

Verder wijzen we op de artt. 3:11 tot en met 14 van het BW waarin enkele belangrijke beginselen zijn neergelegd die van belang zijn voor het gehele vermogensrecht (en daarbuiten):

- goede trouw
- redelijkheid en billijkheid
- het niet mogen misbruiken van bevoegdheden
- het niet mogen uitoefenen van bevoegdheden in strijd met het publiekrecht

Titel 2: Rechtshandelingen

Door middel van een rechtshandeling beoogt een persoon een bepaald rechtsgevolg. Art. 3:33 van het BW bepaalt: "*Een rechtshandeling vereist een op een rechtsgevolg gerichte wil die zich door een verklaring heeft geopenbaard.*"

1. Eenzijdige en meerzijdige rechtshandelingen

Het vermogensrecht onderscheidt eenzijdige en meerzijdige rechtshandelingen. Bij de eenzijdige rechtshandeling is één partij betrokken. De eenzijdige rechtshandelingen kunnen enerzijds 'niet-gericht' zijn. Dat wil zeggen dat daarbij geen andere persoon is betrokken (bijvoorbeeld het maken van een testament). Anderzijds kunnen zij 'gericht' zijn. Hierbij is wel een andere persoon betrokken. Deze wordt echter niet 'wederpartij' genoemd, maar 'geadresseerde' (bijvoorbeeld de opzegging van een overeenkomst). Bij de meerzijdige rechtshandelingen zijn meerdere personen (partij en wederpartij) betrokken (bijvoorbeeld de overeenkomst).

2. Nietige en vernietigbare rechtshandelingen

Rechtshandelingen hebben rechtsgevolg. Maar onder bepaalde omstandigheden zijn zij nietig of vernietigbaar. In geval van nietigheid worden zij geacht nooit rechtsgevolg te hebben gehad. In geval van vernietigbaarheid geldt hetzelfde mits iemand zich op de vernietigbaarheid heeft beroepen (d.w.z. de rechtshandeling heeft 'vernietigd').

3. Enkele gronden van nietigheid en vernietigbaarheid

Titel 2 van Boek 3 kent bepalingen met betrekking tot rechtshandelingen. We noemen enkele bekende bepalingen:

Art. 3:40, lid 1: *"Een rechtshandeling die door inhoud of strekking in strijd is met de goede zeden of de openbare orde, is nietig."*

Art. 3:44, lid 1: *"Een rechtshandeling is vernietigbaar, wanneer zij door bedreiging, door bedrog of door misbruik van omstandigheden is tot stand gekomen."*

Titel 3: Volmacht

Van deze titel noemen wij slechts de begripsomschrijving die art. 3:60, lid 1 geeft: *"Volmacht is de bevoegdheid die een volmachtgever verleent aan een ander, de gevolmachtigde, om in zijn naam rechtshandelingen te verrichten."*

Titel 11: Rechtsvorderingen

Het begrip 'rechtsvordering' moet niet worden verward met het begrip 'vorderingsrecht'. Het laatstgenoemde begrip kwamen we in vorige hoofdstukken tegen als de aanspraak die een schuldeiser jegens de schuldenaar heeft op grond van een verbintenis.

De rechtsvordering heeft betrekking op de vorderingen die men bij de rechter instelt. Oftewel, hetgeen men in een geding voor de rechter vordert (de ingestelde eis). Zie bijvoorbeeld art. 3:296, lid 1 van het BW: *"Tenzij uit de wet, uit de aard der verplichting of uit een rechtshandeling anders volgt, wordt hij die jegens een ander verplicht is iets te geven, te doen of na te laten, daartoe door de rechter, op vordering van de gerechtigde, veroordeeld."*

Titel 11 kent diverse bepalingen over hetgeen bij de rechter kan worden gevorderd.

We wijzen in dit verband ook op het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering. Daarin worden de diverse procedurele aspecten van het procederen voor de rechter (rechtbank, gerechtshof, Hoge Raad, arbitrage) geregeld.

Titel 11 kent ook bepalingen over de verjaring van rechtsvorderingen.

11. Privaatrecht – Boek 3 van het BW (2)

Boek 3 van het BW, titels 4 – 10: goederenrecht

Privaatrecht - Boek 3 van het BW (2)

De titels 4 tot en met 10 van het Burgerlijk Wetboek ('BW') zijn specifiek voor het goederenrecht van belang. We bespreken van deze titels enkel de titels 4 en 5 in het kort. Het vruchtgebruik (titel 8) en pand en hypotheek (titel 9) hebben we in een eerder hoofdstuk al besproken. De andere titels vallen buiten het bestek van onze hoofdstukken.

Titel 4: Verrijging en verlies van goederen

Goederen zijn alle zaken en vermogensrechten. Titel 4 gaat dan ook over de verkrijging en het verlies van zaken en vermogensrechten.

1. Algemene en bijzondere titel

Goederen kunnen onder algemene en onder bijzondere titel worden verkregen. Verrijging onder algemene titel is bijvoorbeeld de verkrijging door erfopvolging. Een voorbeeld van verkrijging onder bijzondere titel is de verkrijging door overdracht. In het navolgende zullen we het enkel hebben over de verkrijging door overdracht.

2. Overdracht

Door overdracht gaat een goed (een zaak of vermogensrecht) over van het vermogen van de ene persoon naar het vermogen van de andere persoon.

Het is voor de niet-jurist van belang om dit te beseffen. Niet het sluiten van een (koop)overeenkomst doet het goed overgaan in het vermogen, maar de overdracht doet dat. De (koop)overeenkomst is immers verbintenisrechtelijk van aard. Het geeft de schuldeiser slechts een vorderingsrecht (aanspraak) jegens de schuldenaar. 'Kopen' is in die zin niet gelijk aan 'krijgen'.

In de praktijk gaan koop en overdracht vaak gelijk op. Althans, bij roerende zaken. Bij de koop van onroerende zaken is het onderscheid tussen koop en overdracht veel duidelijker. Dat zullen we

hieronder zien.

3. Eigendom, vorderingsrechten en beperkte rechten

Eerder citeerden wij al art. 3:83, lid 1 van het BW: "*Eigendom, beperkte rechten en vorderingsrechten zijn overdraagbaar, tenzij de wet of de aard van het recht zich tegen een overdracht verzet.*"

Voor de diverse soorten goederen bestaan diverse vereisten voor overdracht.

4. Basis

Art. 3:84, lid 1 van het BW geeft het basisvoorschrift voor de overdracht van goederen: "*Voor overdracht van een goed wordt vereist een levering krachtens geldige titel, verricht door hem die bevoegd is over het goed te beschikken.*"

Dus:

- levering
- geldige titel
- beschikkingsbevoegdheid

Levering

Het verschil in de wijze van overdracht van de diverse soorten goederen, schuilt met name in de uiteenlopende wijzen van levering. Dat zullen wij zo dadelijk bespreken.

Geldige titel

Een geldige titel wil in de meeste gevallen zeggen: een geldige overeenkomst. Bijvoorbeeld een koopovereenkomst.

Beschikkingsbevoegdheid

Beschikkingsbevoegdheid wil veelal zeggen dat degene die 'beschikt' (bijvoorbeeld 'verkoopt') ook *mag* beschikken ('mag verkopen'). Die bevoegdheid bestaat bijvoorbeeld niet als de verkoper geen rechthebbende is tot hetgeen hij verkoopt (een dief is beschikkingsonbevoegd met betrekking tot hetgeen hij heeft gestolen). Overigens worden kopers hierbij onder bepaalde voorwaarden beschermd (wij gaan hier verder niet op in).

We bespreken drie soorten goederen voor wat betreft hun wijze van overdracht:

- onroerende zaken
- roerende zaken
- vorderingsrechten

5. Onroerende zaken

Art. 3:89, lid 1 van het BW bepaalt: *"De voor overdracht van onroerende zaken vereiste levering geschiedt door een daartoe bestemde, tussen partijen opgemaakte notariële akte, gevolgd door de inschrijving daarvan in de daartoe bestemde openbare registers."*

Dit artikellid beschrijft enkel de vereiste leveringswijze. Voor de overige overdrachtsvereisten geldt het bepaalde in art. 3:84, lid 1: geldige titel en beschikkingsbevoegdheid.

Voorbeeld:

De overdracht van een huis of woning. Hiervoor zijn vereist:

- beschikkingsbevoegde: veelal de verkopende eigenaar
- geldige titel: de koopovereenkomst (vaak ten onrechte 'voorlopige koopovereenkomst' genoemd)
- levering: de voor de notaris opgemaakte overdrachtsakte en de inschrijving daarvan in de openbare registers (bij het Kadaster).

Bij de overdracht van een woning zijn dan ook veelal twee documenten aan de orde:

- de koopovereenkomst (veelal schriftelijk: zie art. 7:2, lid 1 van het BW)
- de overdrachtsakte (altijd schriftelijk)

6. Roerende zaken

Art. 3:90, lid 1 van het BW bepaalt: *"De levering vereist voor de overdracht van roerende zaken, niet-registergoederen, die in de macht van de vervreemder zijn, geschiedt door aan de verkrijger het bezit der zaak te verschaffen."*

Ook hier geldt: dit artikellid beschrijft enkel de vereiste leveringswijze. Voor de overige overdrachtsvereisten geldt het bepaalde in art. 3:84, lid 1: geldige titel en beschikkingsbevoegdheid.

Voorbeeld:

De overdracht van een fiets. Hiervoor zijn vereist:

- beschikkingsbevoegde: veelal de verkopende eigenaar
- geldige titel: de koopovereenkomst (al dan niet mondeling)
- levering: afgifte (andere vormen van bezitsverschaffing zijn ook mogelijk)

7. Vorderingsrechten

Art. 3:94, lid 1 van het BW bepaalt: "(...) tegen een of meer bepaalde personen uit te oefenen rechten [worden] geleverd door een daartoe bestemde akte, en mededeling daarvan aan die personen door de vervreemder of verkrijger."

Dit artikel gaat over de 'vorderingsrechten op naam'. Het gaat hierbij om vorderingsrechten (niet 'aan toonder' of 'aan order': zie daarvoor art. 3:93) uit hoofde van een verbintenis (overeenkomst, onrechtmatige daad, andere verbintenisbron).

De overdracht van vorderingsrechten op naam wordt 'cessie' genoemd. De vervreemder wordt 'cedent' genoemd, de verkrijger 'cessionaris' en de schuldenaar bij de verbintenis 'cessus'. De akte waarover het artikel spreekt, wordt 'akte van cessie' genoemd.

Voorbeeld:

De verkoop van een 'openstaande rekening' (het vorderingsrecht) aan een incassobureau.

Titel 5: Bezit en houderschap

Met betrekking tot goederen (zaken en vermogensrechten) worden drie relaties onderscheiden:

- rechthebbende (/eigenaar) zijn tot (/van) het goed
- bezitter zijn van het goed
- houder zijn van het goed

1. Gradaties van recht

We kunnen deze drie figuren in principe zien als gradaties van recht. Eerder zagen we dat eigendom het meest omvattende recht is dat een persoon op een zaak kan hebben. Met betrekking tot vorderingsrechten spraken wij eveneens over 'volledig recht'. Dit zijn de sterkste vormen van recht.

'Houden' is de zwakste vorm van recht. Houden betekent niets anders dan dat men de feitelijke macht over een goed heeft.

Daartussen zit 'bezitten'.

2. Verband tussen de vormen

De rechtsfiguren houderschap, bezit en recht / eigendom staan in de volgende relatie tot elkaar:

Recht - bezit

Art. 3:119, lid 1 van het BW bepaalt: *"De bezitter van een goed wordt vermoed rechthebbende te zijn."* (Lid 2 van dit artikel bepaalt - vanzelfsprekend - dat dit vermoeden kan wijken als het gaat om registergoederen).

Bezit - houderschap

Art. 3:107, lid 1 van het BW bepaalt: *"Bezit is het houden van een goed voor zichzelf."*

Art. 3:109 van het BW bepaalt: *"Wie een goed houdt, wordt vermoed dit voor zichzelf te houden."*

We zien dus een opeenvolging van vermoedens die leiden van houderschap tot rechthebbendheid. Het spreekt voor zich dat die vermoedens vaak onderwerp zijn van geschil.

3. Overige opmerkingen

De figuren houderschap, bezit en rechthebbende zijn onder andere aan de orde bij kwesties over beschikkingsbevoegdheid en verjaring.

Voorbeeld:

Een dief wordt door zijn diefstal bezitter van het gestolen goed. Hij houdt dat immers voor zichzelf (art. 3:107, lid 1). Zijn recht is dan ook sterker dan je zou verwachten. Daar staat echter tegenover dat hij in principe niet veel kan met het gestolen goed. Als verkoper van het goed is hij niet beschikkingsbevoegd (hoewel zijn koper onder voorwaarden beschermd wordt tegen acties van de eigenaar). Bovendien geldt de dief als bezitter 'niet te goeder trouw' en is hij op grond van art. 3:121, lid 1 van het BW tegenover de rechthebbende verplicht tot afgifte van het gestolene en aansprakelijk voor schade (e.e.a. nog los van de strafrechtelijke consequenties van zijn daad).

Voorbeeld:

Een huurder van een stuk grond is houder daarvan. Hij houdt het stuk grond niet voor zichzelf en is daarom geen bezitter (art. 3:107, lid 1). Hij wordt gedurende zijn houderschap ook geen bezitter, want art. 3:111 van het BW bepaalt o.a.: *"Wanneer men heeft aangevangen krachtens een rechtsverhouding voor een ander te houden, gaat men daarmee onder dezelfde titel voort, zolang niet blijkt dat hierin verandering is gebracht (...)"* Dit kan van belang zijn bij verjaringskwesties (het verkrijgen van een recht door tijdsverloop). Een bezitter kan na verloop van tijd door verjaring rechten verkrijgen, een houder niet.

12. Privaatrecht – Boek 5 van het BW

Boek 5 van het BW: zakenrecht

Privaatrecht - Boek 5 van het BW

Boek 5 van het Burgerlijk Wetboek ('BW') bevat het zakenrecht. Het zakenrecht is een speciaal onderdeel van het goederenrecht. Het gaat over eigendom. Eigendom is een vermogensrecht dat enkel betrekking heeft op zaken. Boek 5 bevat ook de regeling van beperkte rechten die enkel kunnen worden gevestigd op (de eigendom op) zaken.

Inhoud van Boek 5

Boek 5 van het BW heeft de volgende titels:

1. Eigendom in het algemeen
2. Eigendom van roerende zaken
3. Eigendom van onroerende zaken
4. Bevoegdheden en verplichtingen van eigenaars van naburige erven
5. Mandeligheid
6. Erfdienstbaarheden
7. Erfpacht
8. Opstal
9. Appartementenrechten

We bespreken in dit hoofdstuk enkel de titels 1 tot en met 4 in het kort. Van de mandeligheid geven we enkel een begripsomschrijving. De erfdienstbaarheden, erfpacht en opstal hebben we in een eerder hoofdstuk over de beperkte rechten al kort besproken. De appartementenrechten stippen we ook slechts kort aan. Het appartementenrecht is een vrij omvangrijk rechtsgebied. In de toekomst zullen we er een apart hoofdstuk (of boek) aan wijden.

Titel 1: Eigendom in het algemeen

We wijzen op twee bepalingen van titel 1:

Art. 5:2, lid 2: *"Het staat de eigenaar met uitsluiting van een ieder vrij van de zaak gebruik te maken, mits dit gebruik niet strijdt met rechten van anderen en de op wettelijke voorschriften en regels van ongeschreven recht gegronde beperkingen daarbij in acht worden genomen."*

Hieruit blijkt dat eigendom een exclusief recht is. Het kan genoten worden met uitsluiting van anderen. Het staat de eigenaar echter niet vrij om 'zomaar' alles te doen met zijn zaak. Zo mag hij daarmee geen onrechtmatige hinder toebrengen aan een ander (zie het hieronder te bespreken 'burenrecht').

Art. 5:2: *"De eigenaar van een zaak is bevoegd haar van een ieder die haar zonder recht houdt, op te eisen."* Dit opeisen wordt ook wel 'revindicatie' genoemd. We zien in dit artikel ook het absolute karakter van het eigendomsrecht: de revindicatieactie kan tegenover 'een ieder' worden ingesteld.

Titel 2: Eigendom van roerende zaken

Titel 2 bevat o.a. bepalingen over het vinden van voorwerpen en over het vinden van een 'schat' (art. 5:13, lid 2: *"Een schat is een zaak van waarde, die zolang verborgen is geweest dat daardoor de eigenaar niet meer kan worden opgespoord."*).

Ook kent deze titel bepalingen over bestanddelen en over vermenging.

Titel 3: Eigendom van onroerende zaken

Art. 5:20 bepaalt wat de eigendom van grond zoal omvat. Bijvoorbeeld: de bovengrond, de zich eronder bevindende aardlagen, en: *"gebouwen en werken die duurzaam met de grond zijn verenigd, hetzij rechtstreeks, hetzij door vereniging met andere gebouwen en werken, voor zover ze geen bestanddeel zijn van eens anders onroerende zaak"* (lid 1 onder e). Men spreekt hier van 'natrekking': de duurzaam met de grond verenigde gebouwen behoren door 'natrekking' tot de grond.

Op de grond gebouwde gebouwen, worden op basis van dit artikel dus onderdeel van de de grond. En daarmee zijn zij onderdeel van het vermogen - en onderdeel van de eigendom - van de grondeigenaar. Om het gebouw juridisch 'los' te maken van de grond (bijvoorbeeld om het los van die grond over te

dragen), kan daarop een opstalrecht worden gevestigd. Zie art. 5:101, lid 1: *"Het recht van opstal is een zakelijk recht om in, op of boven een onroerende zaak van een ander gebouwen, werken of beplantingen in eigendom te hebben of te verkrijgen."*

Titel 3 bevat verder bepalingen over o.a. onroerende zaken die van niemand zijn (die zijn van de Staat: art. 5:24), over zich verplaatsende oeverlijnen, duinen, et cetera.

Titel 4: Bevoegdheden en verplichtingen van eigenaars van naburige erven

Dit onderdeel van het privaatrecht wordt ook wel 'burenrecht' genoemd.

Een belangrijk artikel waar vaak een beroep op wordt gedaan in het burenrecht, is art. 5:37: *"De eigenaar van een erf mag niet in een mate of op een wijze die volgens artikel 162 van Boek 6 onrechtmatig is, aan eigenaars van andere erven hinder toebrengen zoals door het verspreiden van rumoer, trillingen, stank, rook of gassen, door het onthouden van licht of lucht of door het ontnemen van steun."*

Art. 6:162 van het BW (zie de hoofdstukken over Boek 6) is de bepaling over de 'onrechtmatige daad'. De onrechtmatige daad is bron van een verbintenis (tot schadevergoeding), en behoort als zodanig tot het verbintenissenrecht.

Titel 4 bevat verder o.a. bepalingen over de afstanden die men met betrekking tot beplanting, ramen e.d. in acht moet nemen tot het naburige erf.

Titel 5: Mandeligheid

We geven enkel de wettelijke omschrijving van dit begrip: *"Mandeligheid ontstaat, wanneer een onroerende zaak gemeenschappelijk eigendom is van de eigenaars van twee of meer erven en door hen tot gemeenschappelijk nut van die erven wordt bestemd bij een tussen hun opgemaakte notariële akte, gevolgd door inschrijving daarvan in de openbare registers."* (art. 5:60).

Titel 9: Appartementsrechten

We citeren de leden 1 en 4 (eerste volzin) van art. 5:106:

"1. Een eigenaar, erfpachter of opstaller is bevoegd zijn recht op een gebouw met toebehoren en op de daarbij behorende grond met toebehoren te splitsen in appartementsrechten."

"4. Onder appartementsrecht wordt verstaan een aandeel in de goederen die in de splitsing zijn betrokken, dat de bevoegdheid omvat tot het uitsluitend gebruik van bepaalde gedeelten van het gebouw die blijkens hun inrichting bestemd zijn of worden om als afzonderlijk geheel te worden gebruikt. (...)"

Zoals opgemerkt, zullen we in de toekomst nader ingaan op het appartementsrecht.

13. Privaatrecht – Boek 6 van het BW (1)

Boek 6 van het BW: Verbintenissen (titel 1)

Privaatrecht - Boek 6 van het BW (1)

Boek 6 van het Burgerlijk Wetboek ('BW') gaat over het verbintenissenrecht. Het eerste deel van Boek 6 van het BW gaat over verbintenissen in het algemeen. De andere delen gaan in op de drie verschillende soorten bronnen van verbintenissen (overeenkomst, onrechtmatige daad en andere bron).

Inhoud van Boek 6

Boek 6 van het BW heeft de volgende titels:

1. Verbintenissen in het algemeen
2. Overgang van vorderingen en schulden en afstand van vorderingen
3. Onrechtmatige daad
4. Verbintenissen uit andere bron dan onrechtmatige daad of overeenkomst
5. Overeenkomsten in het algemeen

In dit hoofdstuk bespreken we in grote lijnen titel 1 van Boek 6.

Titel 1: Verbintenissen in het algemeen

Bij de bespreking van deze titel moeten we ons beperken tot enkele onderwerpen. Titel 1 kent namelijk 12 afdelingen met elk een onderwerp waarover een jurist (meer dan) een boek zou kunnen volschrijven. We beperken ons daarom tot enkele in de praktijk veel voorkomende onderwerpen.

1. Ontstaansbronnen van verbintenissen

Art. 6:1 van het BW bepaalt: *"Verbintenissen kunnen slechts ontstaan, indien dit uit de wet voortvloeit."*

De ontstaansbronnen van verbintenissen staan niet enkel in (Boek 6 van) het BW. Ze kunnen direct of indirect uit tal van (wettelijke) regelingen voortvloeien. Voorbeelden van (bronnen van)

verbintenissen zijn o.a. legaten, statuten, alimentatieverplichtingen, belastingverplichtingen, rechterlijke uitspraken, et cetera.

Boek 6 geeft in titels 1 en 2 algemene bepalingen voor verbintenissen, en gaat in de titels 3 tot en met 5 in op enkele belangrijke bronnen van verbintenissen (namelijk onrechtmatige daad, overeenkomst, zaakwaarneming, onverschuldigde betaling en ongerechtvaardigde verrijking).

2. Redelijkheid en billijkheid

Een belangrijk beginsel in het verbintenissenrecht is dat van de redelijkheid en billijkheid. Art. 6:2, lid 1 bepaalt: *"Schuldeiser en schuldenaar zijn verplicht zich jegens elkaar te gedragen overeenkomstig de eisen van redelijkheid en billijkheid."*

De redelijkheid en billijkheid hebben:

- een aanvullende functie: de normen van redelijkheid en billijkheid vullen de verbintenis van partijen aan,
- een 'derogerende' (beperkende) functie. Deze is in lid 2 van art. 6:2 verwoord: *"Een tussen hen [partijen] krachtens wet, gewoonte of rechtshandeling geldende regel is niet van toepassing, voor zover dit in de gegeven omstandigheden naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar zou zijn."*

3. Hoofdelijke verbondenheid

Art. 6:6, lid 1 geeft een hoofdregel voor het geval een prestatie door twee of meer schuldenaren is verschuldigd: *"(...) dan zijn zij ieder voor een gelijk deel verbonden, tenzij uit wet, gewoonte of rechtshandeling voortvloeit dat zij voor ongelijke delen of hoofdelijk verbonden zijn."*

Hoofdelijke verbondenheid is een bekende figuur in het verbintenissenrecht. Art. 6:7, lid 1 bepaalt daarover: *"Indien twee of meer schuldenaren hoofdelijk verbonden zijn, heeft de schuldeiser tegenover ieder van hen recht op nakoming voor het geheel."* Lid 2, eerste volzin, bepaalt: *"Nakoming door een der schuldenaren bevrijdt ook zijn medeschuldenaren tegenover de schuldeiser."*

We zien de hoofdelijke verbondenheid vaak bij geldleningen. Als een bank een bedrag leent aan personen A en B, zal zij willen bedingen dat zij het gehele bedrag kan verhalen op zowel A als op B. Dat geeft immers meer zekerheid over de nakoming. Heeft de bank 100 euro geleend aan A en B gezamenlijk en hoofdelijke verbondenheid bedongen, dan kan zij het bedrag geheel verhalen op -

bijvoorbeeld - A. A dient dan - als de lening opeisbaar is geworden - 100 euro te betalen aan de bank. Volgens art. 6:7, lid 2 is B daarmee ook bevrijd tegenover de bank (d.w.z. niks meer verschuldigd aan de bank).

A zal de helft van wat hij aan de bank heeft betaald, willen verhalen op B. Daarvoor kent art. 6:12, lid 1 een regeling (de zogenaamde 'subrogatie'): *"Wordt de schuld ten laste van een hoofdelijke schuldenaar gedelgd voor meer dan het gedeelte dat hem aangaat, dan gaan de rechten van de schuldeiser jegens de medeschuldenaren en jegens derden krachtens subrogatie voor dit meerdere op die schuldenaar over, telkens tot ten hoogste het gedeelte dat de medeschuldenaar of de derde aangaat in zijn verhouding tot die schuldenaar."*

Subrogatie is een overgang 'van rechtswege' van de vordering van de bank op A. De term 'van rechtswege' wil zeggen dat die overgang automatisch gebeurt. Daar is geen nadere handeling (zoals overdracht) voor nodig. Ze gaat over omdat de wet dat bepaalt.

4. Nakoming

Afdeling 6 van titel 1 gaat over de nakoming van verbintenissen. Vaak wordt hier ook de term 'voldoening' gebruikt. In de afdeling wordt veel gesproken over 'betaling'. Daarbij moet niet enkel worden gedacht aan geldschulden. In dat laatste geval wordt veeleer gesproken van 'betaling van een geldsom'. Deze is geregeld in afdeling 11 van titel 1. 'Betaling' in de zin van afdeling 6 van titel 1 is de verrichting van een prestatie. In die zin is de levering van een fiets op grond van een koopovereenkomst ook een 'betaling'.

5. Opschortingsrechten

Art. 6:52, lid 1 bepaalt: *"Een schuldenaar die een opeisbare vordering heeft op zijn schuldeiser, is bevoegd de nakoming van zijn verbintenis op te schorten tot voldoening van zijn vordering plaatsvindt, indien tussen vordering en verbintenis voldoende samenhang bestaat om deze opschorting te rechtvaardigen."*

Dit is de bekende opschorting.

6. 'Wanprestatie' / 'toerekenbare tekortkoming'

'Wanprestatie' is een term uit het oud BW. In het BW wordt wanprestatie 'toerekenbare tekortkoming'

genoemd. De toerekenbare tekortkoming gaat over de niet-nakoming van verbintenissen die 'toerekenbaar' is. E.e.a. is geregeld in afdeling 9 van titel 1.

Toerekenbare tekortkoming

Basisbepaling is art. 6:74, lid 1: *"Iedere tekortkoming in de nakoming van een verbintenis verplicht de schuldenaar de schade die de schuldeiser daardoor lijdt te vergoeden, tenzij de tekortkoming de schuldenaar niet kan worden toegerekend."*

We lezen hier dat niet iedere tekortkoming leidt tot schadeplichtigheid jegens de schuldeiser. De tekortkoming moet namelijk toerekenbaar zijn.

Niet-toerekenbare tekortkoming: 'overmacht'

Art. 6:75 bepaalt wanneer een tekortkoming niet toerekenbaar is: *"Een tekortkoming kan de schuldenaar niet worden toegerekend, indien zij niet is te wijten aan zijn schuld, noch krachtens wet, rechtshandeling of in het verkeer geldende opvattingen voor zijn rekening komt."*

Niet-toerekenbare tekortkoming wordt ook wel 'overmacht' genoemd.

Verplichting tot nakoming en tot schadevergoeding bij 'wanprestatie'

Art. 6:74, lid 1 gaat over schadevergoeding ten gevolge van toerekenbare tekortkoming. De verplichting van de schuldenaar tot schadevergoeding staat naast zijn verplichting om (alsnog) na te komen.

Voorbeeld:

Als A zijn schuld aan B niet betaalt dan kan B hem voor de rechter dagen en daar a) nakoming van de verbintenis (betaling van de schuld), en b) schadevergoeding eisen. De schade van B kan bijvoorbeeld bestaan uit de kosten die hij heeft moeten maken om te schuld te incasseren (incassokosten, e.d.).

Verzuim

Art. 6:74, lid 2 bepaalt: *"Voor zover nakoming niet reeds blijvend onmogelijk is, vindt lid 1 slechts toepassing met inachtneming van hetgeen is bepaald in de tweede paragraaf betreffende het verzuim van de schuldenaar."*

Dit betekent dat men pas toekomt aan het bepaalde in art. 6:74, lid 1 (de regeling inzake schadeplichtigheid wegens toerekenbare tekortkoming) als de schuldenaar 'in verzuim' is.

De verzuimregeling staat in de artt. 6:81 en verder. Ze komt op het volgende neer:

a) de vordering moet opeisbaar zijn (art. 6:81)

Het moment waarop een vordering opeisbaar is, is geregeld in de eerder besproken afdeling 6 van titel 1 over de nakoming van verbintenissen. Zo bepaalt art. 6:38: *"Indien geen tijd voor de nakoming is bepaald, kan de verbintenis terstond worden nagekomen en kan terstond nakoming worden gevorderd."*

b) de schuldenaar is in gebreke gesteld bij een schriftelijke aanmaning waarbij hem een redelijke termijn voor de nakoming wordt gesteld (art. 6:82, lid 1)

Dit artikellid is o.a. de reden dat bedrijven aanmaningen ('ingebrekestellingen') versturen als hun rekening niet wordt betaald.

c) nakoming binnen de in de aanmaning gestelde termijn blijft uit (art. 6:82, lid 1)

Is van deze drie elementen (a, b en c) sprake, dan is de schuldenaar in verzuim, zo bepaalt art. 6:81: *"De schuldenaar is in verzuim gedurende de tijd dat de prestatie uitblijft nadat zij opeisbaar is geworden en aan de eisen van de artikelen 82 en 83 is voldaan, (...)"*

Op de verzuimregeling bestaan uitzonderingen, zoals voor het geval dat de schuldeiser al eerder reden heeft om aan te nemen dat de schuldenaar niet zal nakomen. Deze uitzonderingen staan eveneens in afdeling 9 (zie art. 6:83). Art. 6:74, lid 2 kent zelf ook al een uitzondering, namelijk voor het geval 'nakoming niet reeds blijvend onmogelijk' is.

Schadeplichtigheid

Art. 6:85 bepaalt: *"Tot vergoeding van schade wegens vertraging in de nakoming is de schuldenaar slechts verplicht over de tijd waarin hij in verzuim is geweest."*

Vormen van niet-nakoming

Bij de toerekenbare tekortkoming kan worden gedacht aan het niet betalen van rekeningen. Maar ze kan ook betrekking hebben op allerlei andere tekortkomingen. Zo kan een leverancier verkeerde artikelen hebben geleverd, kan een gekochte fiets gebreken vertonen, kan een gekochte tent lekkage vertonen, et cetera. Dat zijn allemaal tekortkomingen in de nakoming van een verbintenis. En daarop is de verzuimregeling eveneens van toepassing. Het gaat hier immers om de regeling van de verbintenissen in het algemeen (titel 1 van Boek 6).

In dat verband wijzen wij ook op de volgende belangrijke bepaling:

Klachtplicht

Art. 6:89 bepaalt: *"De schuldeiser kan op een gebrek in de prestatie geen beroep meer doen, indien hij niet binnen bekwame tijd nadat hij het gebrek heeft ontdekt of redelijkerwijze had moeten ontdekken, bij de schuldenaar terzake heeft geprotesteerd."*

Dit betekent dat indien men een gebrek in de nakoming door de wederpartij ontdekt, men niet te lang moet wachten met protesteren. Het komt nog wel eens voor dat mensen niet direct 'formeel' ingebrekestellingen willen versturen aan een partij waarmee men op goede voet staat (of om andere redenen, zoals geen tijd of geen haast hebben). In die gevallen is het toch van belang om in ieder geval - liefst schriftelijk - te protesteren (te 'klagen') over het gebrek in de nakoming.

7. Wettelijke verplichtingen tot schadevergoeding

Art. 6:74, lid 1 bepaalt dat een toerekenbare tekortkoming de schuldenaar kan verplichten tot schadevergoeding. Maar men kan ook op grond van onrechtmatige daad verplicht zijn tot schadevergoeding. Of op grond van zaakwaarneming, onverschuldigde betaling en/of ongerechtvaardigde verrijking.

Afdeling 10 van titel 1 bevat bepalingen over deze 'wettelijke verplichtingen tot schadevergoeding'. Zo kent ze bepalingen over gederfde winst, geleden verlies, buitengerechtigde invorderingskosten ('incassokosten'), et cetera.

8. Verbintenissen tot betaling van een geldsom

Deze verbintenis is geregeld in afdeling 11 van titel 1. Ze regelt o.a. de wettelijke rente als schadevergoeding wegens te late betaling (art. 6:119 en verder).

9. Verrekening

Afdeling 12 van titel 1 gaat over de verrekening. We volstaan hier met de omschrijving die art. 6:127, lid 1 geeft: *"Wanneer een schuldenaar die de bevoegdheid tot verrekening heeft, aan zijn schuldeiser verklaart dat hij zijn schuld met een vordering verrekent, gaan beide verbintenissen tot hun gemeenschappelijk beloop teniet."*

14. Privaatrecht – Boek 6 van het BW (2)

Boek 6 van het BW: Verbintenissen (titel 2)

Privaatrecht - Boek 6 van het BW (2)

In dit hoofdstuk bespreken we titel 2 van Boek 6 van het Burgerlijk Wetboek ('BW'). We doet dat in grote lijnen.

Titel 2: Overgang van vorderingen en schulden en afstand van vorderingen

Titel 2 gaat over de overgang van vorderingen en schulden en afstand van vorderingen.

1. Verkrijging van vorderingen onder bijzondere titel, anders dan door overdracht

Bij de bespreking van Boek 3 van het BW zagen we dat goederen kunnen worden verkregen onder bijzondere titel (art. 3:80, lid 3 van het BW). Een van die verkrijgingswijzen was de overdracht van goederen. Van die overdracht hebben we de cessie besproken (art. 3:94, lid 1 van het BW).

Art. 3:80, lid 3 erkent echter meer wijzen van verkrijging van goederen onder bijzondere titel. Het bepaalt immers: *"Men verkrijgt goederen onder bijzondere titel door overdracht, door verjaring en door onteigening, en voorts op de overige in de wet voor iedere soort aangegeven wijzen van rechtsverkrijging."*

In Boek 6 van het BW worden enkele van de bedoelde '*overige in de wet voor iedere soort aangegeven wijzen van rechtsverkrijging*' geregeld. Het gaat hierbij om de 'gewone' ontstaansgronden van verbintenissen (overeenkomst, onrechtmatige daad, e.d.), en over enkele verkrijgingen die in titel 2 van Boek 6 worden beschreven, namelijk:

- subrogatie (art. 6:150, zie ook 6:12)
- contractsoverneming (art. 6:159)

We bespreken deze kort.

Subrogatie: de subrogatie van art. 6:150 is in wezen van gelijke aard als de subrogatie die we in het vorige hoofdstuk bespraken (art. 6:12, lid 1). Bij art. 6:150 gaat het echter over, onder andere, het specifieke geval dat een partij door betaling aan een derde die niet zijn schuldeiser is, voorkomt dat die derde een goed van hem uitwint (door beslag bijvoorbeeld).

Contractsoverneming: Bij de contractsoverneming gaan alle rechten en plichten uit hoofde van een verbintenis over van een partij op een derde.

2. Schuldoverneming

Met betrekking tot de in titel 2 van Boek 6 geregelde schuldoverneming, citeren we enkel art. 6:155: *"Een schuld gaat van de schuldenaar over op een derde, indien deze haar van de schuldenaar overneemt. De schuldoverneming heeft pas werking jegens de schuldeiser, indien deze zijn toestemming geeft nadat partijen hem van de overneming kennis hebben gegeven."*

3. Afstand en vermenging

Door afstand en vermenging gaan verbintenissen teniet.

Ook van deze figuren geven we enkel de wettelijke omschrijving:

Art. 6:160, lid 1: *"Een verbintenis gaat teniet door een overeenkomst van de schuldeiser met de schuldenaar, waarbij hij van zijn vorderingsrecht afstand doet."*

Art. 6:161, lid 1: *"Een verbintenis gaat teniet door vermenging, wanneer door overgang van de vordering of de schuld de hoedanigheid van schuldeiser en die van schuldenaar zich in één persoon verenigen."*

15. Privaatrecht – Boek 6 van het BW (3)

Boek 6 van het BW: Onrechtmatige daad (titel 3)

Privaatrecht - Boek 6 van het BW (3)

In dit hoofdstuk bespreken we titel 3 van Boek 6 van het Burgerlijk Wetboek ('BW').

Titel 3: Onrechtmatige daad

Titel 3 gaat over de onrechtmatige daad. Gezien de omvang van het leerstuk, kunnen wij hier niet meer dan enkele inleidende opmerkingen maken over de onrechtmatige daad.

1. Artikel 6:162 van het BW

Een van de bekendste artikelen uit het BW is art. 6:162. Het is de opvolger van het onder het oude BW net zo bekende art. 1401 (en 1402).

Het artikel

Art. 6:162 van het BW luidt:

Lid 1: *"Hij die jegens een ander een onrechtmatige daad pleegt, welke hem kan worden toegerekend, is verplicht de schade die de ander dientengevolge lijdt, te vergoeden."*

Lid 2: *"Als onrechtmatige daad worden aangemerkt een inbreuk op een recht en een doen of nalaten in strijd met een wettelijke plicht of met hetgeen volgens ongeschreven recht in het maatschappelijk verkeer betaamt, een en ander behoudens de aanwezigheid van een rechtvaardigingsgrond."*

Lid 3: *"Een onrechtmatige daad kan aan de dader worden toegerekend, indien zij te wijten is aan zijn schuld of aan een oorzaak welke krachtens de wet of de in het verkeer geldende opvattingen voor zijn rekening komt."*

Lid 1 bevat de eigenlijke bepaling inzake de onrechtmatige daad. In de leden 2 en 3 worden twee begrippen uit lid 1 uitgewerkt:

- onrechtmatige daad
- toerekenbaarheid

Onrechtmatige daad (lid 2)

Uit de omschrijving van lid 2 blijkt dat van een onrechtmatige daad wordt gesproken in geval van:

- een inbreuk op een recht,
- een doen of nalaten in strijd met een wettelijke plicht, en/of
- een doen of nalaten in strijd met hetgeen volgens ongeschreven recht in het maatschappelijk verkeer betaamt

Niet-handelen: een 'daad' kan ook een niet-handelen zijn ('nalaten').

Inbreuk op een recht: hierbij gaat het om de inbreuk op een persoonlijkheidsrecht (recht op vrijheid, recht op leven etc.), op een vermogensrecht (echter niet op een vorderingsrecht omdat daarop de regels inzake toerekenbare tekortkoming van toepassing zijn (art. 6:74): zie een van onze vorige hoofdstukken over Boek 6), op een intellectueel eigendomsrecht (o.a. het auteursrecht), op een huurrecht, e.d..

Een wettelijke plicht: bij wettelijke plichten gaat het om plichten uit hoofde van publiekrechtelijke en privaatrechtelijke algemeen verbindende voorschriften (wetten in formele zin, de voorschriften van een verordening of van een bestemmingsplan, e.d.).

Hetgeen volgens ongeschreven recht in het maatschappelijk verkeer betaamt: hierbij gaat het o.a. om zorgvuldigheidsnormen. Wat die normen in een concreet geval voorschrijven, hangt af van de omstandigheden van het geval. Het kan bijvoorbeeld gaan om niet waarschuwen waar men had moeten waarschuwen (een gat in het trottoir graven en daar geen hekje omheen zetten, etc.). Oftewel plichten die niet nadrukkelijk in de wet zijn voorgeschreven maar wel 'betamen'.

Toerekenbaarheid (lid 3)

Uit de omschrijving in lid 3 blijken drie (alternatieve) aspecten van belang voor toerekenbaarheid:

- te wijten aan iemands schuld,
- voor iemands rekening komen krachtens de wet, en/of
- voor iemands rekening komen krachtens de in het verkeer geldende opvattingen

Schuld ('verwijtbaarheid') is dan ook belangrijk voor toerekenbaarheid. Maar niet alles bepalend.

Bij het toerekenen krachtens de wet kan worden gedacht aan het bepaalde in art. 6:165, lid 1: *"De omstandigheid dat een als een doen te beschouwen gedraging van een persoon van veertien jaren of ouder verricht is onder invloed van een geestelijke of lichamelijke tekortkoming, is geen beletsel haar als een onrechtmatige daad aan de dader toe te rekenen."* Hoewel men niets kan worden verweten (vanwege de geestelijke of lichamelijke gesteldheid) wordt de gedraging toch toegerekend.

Bij het voor iemands rekening komen krachtens de in het verkeer geldende opvattingen wordt als voorbeeld vaak aangehaald de arts die uit onervarenheid een fout maakt.

Andere elementen

Lid 1 van art. 6:162 kent nog twee andere belangrijke elementen:

Schade: voor een verplichting tot schadevergoeding, is schade vanzelfsprekend een vereiste. Art. 6:162 biedt geen grondslag voor strafsancties (zoals een geldboete). Met betrekking tot de schadevergoeding zijn de bepalingen van titel 1 (afdeling 10) van belang. Enkele onderdelen daarvan bespraken we in een eerder hoofdstuk.

Causaliteit: in lid 1 van art. 6:162 wordt gesproken over *'de schade die de ander dientengevolge lijdt'*. Het 'dientengevolge' wijst op het causaliteitsvereiste. De schade dient een gevolg te zijn van de onrechtmatige daad.

Relativiteit

Art. 6:163 van het BW bepaalt: *"Geen verplichting tot schadevergoeding bestaat, wanneer de geschonden norm niet strekt tot bescherming tegen de schade zoals de benadeelde die heeft geleden."*

Dit wordt het 'relativiteitsvereiste' genoemd. Een al te strikte toepassing van het relativiteitsvereiste wordt echter verzacht door de zogenaamde 'correctie Langemeijer'. Relativiteitsvereiste en deze correctie laten zich het best uitleggen aan de hand van het bekende 'tandarts-arrest'.

Een persoon (A) oefent het vak van tandarts uit zonder over het vereiste diploma te beschikken. Enkele wel gediplomeerde 'collega's' (B) spreken hem aan uit hoofde van onrechtmatige daad. Zij menen schade te lijden door het handelen van A. Probleem voor B is echter dat de door A geschonden wet het belang van de volksgezondheid beoogt te beschermen. En niet het (concurrentie)belang van B. Aldus de toepassing van het relativiteitsvereiste. Dit vereiste werd door de Hoge Raad echter gerelativeerd aan de hand van de correctie Langemeijer. Die correctie komt erop neer dat A tegenover B weliswaar geen wettelijke norm heeft geschonden, maar wel een ongeschreven norm. Namelijk de (door de Hoge Raad aangenomen, en hier in onze eigen woorden weergegeven) norm die B beoogt te beschermen tegen concurrentie door een ongediplomeerde partij, op grond van de overweging dat zij (B) immers veel geld en tijd hebben moeten investeren om hun diploma's te verkrijgen. B heeft er een gerechtvaardigd belang bij om niet geconfronteerd te worden met een concurrent die door schending van een wettelijk voorschrift een concurrentievoordeel geniet.

Tot zover een korte inleidende bespreking van de onrechtmatige daad. Wij wijzen hieronder enkel nog op de regeling omtrent enkele specifieke aansprakelijkheden in titel 3 van Boek 6.

2. Specifieke aansprakelijkheden

Titel 3 van Boek 6 kent ook regels met betrekking tot andere vormen van aansprakelijkheid. Het betreft o.a.:

- aansprakelijkheid voor kinderen (art. 6:169)
- aansprakelijkheid voor een fout van een ondergeschikte (art. 6:170)
- aansprakelijkheid voor een opstal (art. 6:174)
- aansprakelijkheid voor gebruikte stoffen (art. 6:175)
- aansprakelijkheid voor dieren (art. 6:179)

- produktaansprakelijkheid (art. 6:185 e.v.)
- oneerlijke handelspraktijken (art. 6:193a e.v.)
- schending van het mededingingsrecht (art. 6:193k e.v.)

16. Privaatrecht – Boek 6 van het BW (4)

Boek 6 van het BW: Verbintenissen uit andere bron dan onrechtmatige daad of overeenkomst (titel 4)

Privaatrecht - Boek 6 van het BW (4)

In dit hoofdstuk bespreken we titel 4 van Boek 6 van het Burgerlijk Wetboek ('BW').

Titel 4: Verbintenissen uit andere bron dan onrechtmatige daad of overeenkomst

Titel 4 kent drie verbintenissen uit andere bron:

- uit zaakwaarneming
- uit onverschuldigde betaling
- uit ongerechtvaardigde verrijking

Deze bronnen leiden tot aanspraken van, respectievelijk, jegens:

- de zaakwaarnemer jegens degene wiens zaak werd waargenomen
- degene die onverschuldigd heeft betaald jegens degene aan wie dat werd gedaan
- degene ten koste van wie ongerechtvaardigd werd verrijkt jegens degene die zich heeft verrijkt

We geven in dit hoofdstuk enkel de wettelijke omschrijving van deze begrippen.

Zaakwaarneming

Art. 6:198 bepaalt: *"Zaakwaarneming is het zich willens en wetens en op redelijke grond inlaten met de behartiging van eens anders belang, zonder de bevoegdheid daartoe aan een rechtshandeling of een elders in de wet geregelde rechtsverhouding te ontlelen."*

Onverschuldigde betaling

Art. 6:203:

Lid 1: *"Degene die een ander zonder rechtsgrond een goed heeft gegeven, is gerechtigd dit van de ontvanger als onverschuldigd betaald terug te vorderen."*

Lid 2: *"Betreft de onverschuldigde betaling een geldsom, dan strekt de vordering tot teruggave van een gelijk bedrag."*

Lid 3: *"Degene die zonder rechtsgrond een prestatie van andere aard heeft verricht, heeft eveneens jegens de ontvanger recht op ongedaanmaking daarvan."*

Ongerechtvaardigde verrijking

Art. 6:212, lid 1: *"Hij die ongerechtvaardigd is verrijkt ten koste van een ander, is verplicht, voor zover dit redelijk is, diens schade te vergoeden tot het bedrag van zijn verrijking."*

17. Privaatrecht – Boek 6 van het BW (5)

Boek 6 van het BW: Overeenkomsten in het algemeen (titel 5)

Privaatrecht - Boek 6 van het BW (5)

In dit hoofdstuk bespreken we titel 5 van Boek 6 van het Burgerlijk Wetboek ('BW').

Titel 5: Overeenkomsten in het algemeen

Ook titel 5 van Boek 6 is omvangrijk. We kunnen er slechts enkele onderwerpen uit lichten. We nemen degene die ons het interessantst lijken voor de praktijk.

1. Overeenkomst

Titel 5 opent met art. 6:213, lid 1: *"Een overeenkomst in de zin van deze titel is een meezijdige rechtshandeling, waarbij een of meer partijen jegens een of meer andere een verbintenis aangaan."*

Het begrip rechtshandeling hebben we al besproken bij de hoofdstukken over Boek 3 van het BW. In het algemene hoofdstuk over verbintenissenrecht bespraken we ook al dat onder de 'overeenkomsten in het algemeen' zowel de wederkerige als de eenzijdige (niet-wederkerige) overeenkomsten worden verstaan. Afdeling 5 van titel 5 kent bepalingen die specifiek betrekking hebben op de wederkerige overeenkomsten (zie hieronder).

2. Totstandkoming van de overeenkomst

Art. 6:217, lid 1 bepaalt: *"Een overeenkomst komt tot stand door een aanbod en de aanvaarding daarvan."*

Aanbod en aanvaarding zijn eenzijdige rechtshandelingen. De overeenkomst is zoals opgemerkt een meezijdige rechtshandeling.

Titel 5 kent na art. 6:217 bepalingen over herroepen van een aanbod, vervallen, te late aanvaarding etc..

3. Dwaling

Een bekend begrip in het overeenkomstenrecht is de dwaling.

Art. 6:228, lid 1 bepaalt:

"Een overeenkomst die is tot stand gekomen onder invloed van dwaling en bij een juiste voorstelling van zaken niet zou zijn gesloten, is vernietigbaar:

a) indien de dwaling te wijten is aan een inlichting van de wederpartij, tenzij deze mocht aannemen dat de overeenkomst ook zonder deze inlichting zou worden gesloten;

b) indien de wederpartij in verband met hetgeen zij omtrent de dwaling wist of behoorde te weten, de dwalende had behoren in te lichten;

c) indien de wederpartij bij het sluiten van de overeenkomst van dezelfde onjuiste veronderstelling als de dwalende is uitgegaan, tenzij zij ook bij een juiste voorstelling van zaken niet had behoeven te begrijpen dat de dwalende daardoor van het sluiten van de overeenkomst zou worden afgehouden."

In de bepaling sub b) staat de zogenaamde 'inlichtingenplicht'.

Bepaling sub c) bevat de regeling inzake de 'wederzijdse dwaling'.

De vernietigbaarheid van rechtshandelingen hebben we besproken bij de hoofdstukken over Boek 3. Daaruit bleek dat vernietiging terugwerkende kracht heeft. Een vernietigde overeenkomst wordt geacht nooit te hebben bestaan. Op vernietiging moet wel een beroep worden gedaan.

4. Algemene voorwaarden

Afdeling 3 van titel 5 gaat over het gebruik van algemene voorwaarden.

Algemene voorwaarden zijn snel op een overeenkomst van toepassing. Art. 6:232 zegt het zo: *"Een wederpartij is ook dan aan de algemene voorwaarden gebonden als bij het sluiten van de overeenkomst de gebruiker begreep of moest begrijpen dat zij de inhoud daarvan niet kende."*

Tegenover deze gemakkelijke toepasbaarheid, staat de regeling inzake de mogelijkheid tot vernietiging van bedingen in de algemene voorwaarden. Art 6:233 kent twee vernietigingsgronden voor bedingen in algemene voorwaarden:

- het beding is onredelijk bezwarend
- de gebruiker heeft aan de wederpartij niet een redelijke mogelijkheid geboden om van de algemene voorwaarden kennis te nemen (deze grond wordt uitgewerkt in art. 6:234).

Art. 6:235 bepaalt o.a. dat de vernietigingsgronden door bepaalde (grote) ondernemingen niet kunnen worden ingeroepen.

Artt. 6:236 en 237 bevatten de bekende 'zwarte lijst' en 'grijze lijst'. Deze lijsten omschrijven bedingen in algemene voorwaarden die onredelijk bezwarend zijn (zwarte lijst) en die worden vermoed dat te zijn (grijze lijst). Beide lijsten zijn enkel van toepassing wanneer de algemene voorwaarden tegenover consumenten worden gebruikt (d.w.z. 'natuurlijke personen, die niet handelen in de uitoefening van een beroep of bedrijf').

5. Rechtsgevolgen van overeenkomsten

Afdeling 4 van titel 5 kent enkele bekendere figuren waarvan we hieronder enkel de wettelijke omschrijving geven:

De kwalitatieve verbintenis: "Bij een overeenkomst kan worden bedongen dat de verplichting van een der partijen om iets te dulden of niet te doen ten aanzien van een haar toebehorend registergoed, zal overgaan op degenen die het goed onder bijzondere titel zullen verkrijgen, en dat mede gebonden zullen zijn degenen die van de rechthebbende een recht tot gebruik van het goed zullen verkrijgen." (art. 6:252, lid 1)

Het derdenbeding: "Een overeenkomst schept voor een derde het recht een prestatie van een der partijen te vorderen of op andere wijze jegens een van hen een beroep op de overeenkomst te doen, indien de overeenkomst een beding van die strekking inhoudt en de derde dit beding aanvaardt." (art. 6:253, lid 1)

Onvoorziene omstandigheden: "De rechter kan op vordering van een der partijen de gevolgen van een overeenkomst wijzigen of deze geheel of gedeeltelijk ontbinden op grond van onvoorziene omstandigheden welke van dien aard zijn dat de wederpartij naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid ongewijzigde instandhouding van de overeenkomst niet mag verwachten. Aan de wijziging of ontbinding kan terugwerkende kracht worden verleend." (art. 6:258, lid 1)

6. Wederkerige overeenkomsten

Afdeling 5 van titel 5 kent bepalingen over wederkerige overeenkomsten.

De wederkerige overeenkomst: de wederkerige overeenkomst wordt omschreven in art. 6:261, lid 1: *"Een overeenkomst is wederkerig, indien elk van beide partijen een verbintenis op zich neemt ter verkrijging van de prestatie waartoe de wederpartij zich daartegenover jegens haar verbindt."*

Het gaat om overeenkomsten van de soort waaraan de meeste mensen denken bij het woord 'overeenkomst': koopovereenkomst, huurovereenkomst, aannemingsovereenkomst, arbeidsovereenkomst, etc.. Het zijn alle overeenkomsten waarbij beide partijen iets te presteren hebben, en dus iets te vorderen hebben. Bij koop gaat het bijvoorbeeld om de prestaties 'leveren van een goed' enerzijds, tegenover 'betalen van een geldsom' anderzijds.

De 'enac': Art. 6:262, lid 1 kent een logische bepaling, gezien de verplichtingen die partijen bij een wederkerige overeenkomst hebben: *"Komt een der partijen haar verbintenis niet na, dan is de wederpartij bevoegd de nakoming van haar daartegenover staande verplichtingen op te schorten."* Dit opschortingsrecht wordt de 'enac' genoemd (de 'exceptio non adimpleti contractus': 'enac').

De onzekerheidsexceptie: Art. 6:263, lid 1: *"De partij die verplicht is het eerst te presteren, is niettemin bevoegd de nakoming van haar verbintenis op te schorten, indien na het sluiten van de overeenkomst te harer kennis gekomen omstandigheden haar goede grond geven te vrezen dat de wederpartij haar daartegenover staande verplichtingen niet zal nakomen."*

Ontbinding: Art. 6:265 geeft de regeling voor de ontbinding van de overeenkomst:

Lid 1: *"Iedere tekortkoming van een partij in de nakoming van een van haar verbintenissen geeft aan de wederpartij de bevoegdheid om de overeenkomst geheel of gedeeltelijk te ontbinden, tenzij de tekortkoming, gezien haar bijzondere aard of geringe betekenis, deze ontbinding met haar gevolgen niet rechtvaardigt."*

Lid 2: *"Voor zover nakoming niet blijvend of tijdelijk onmogelijk is, ontstaat de bevoegdheid tot ontbinding pas, wanneer de schuldenaar in verzuim is."*

De verzuimregeling hebben we in een vorig hoofdstuk besproken bij de toerekenbare tekortkoming (art. 6:81).

Art. 6:267 bepaalt op welke wijze de overeenkomst kan worden ontbonden:

- middels een schriftelijke verklaring
- op vordering door de rechter

In tegenstelling tot de vernietiging, heeft de ontbinding geen terugwerkende kracht (art. 6:269).

Afdeling 5 regelt in de hierop volgende artikelen de gevolgen van de ontbinding.

Naschrift

Deze Inleiding Privaatrecht voor niet-juristen is opgesteld door mr. W.J. (Willem) Brakenhoff BSc. Willem heeft Bouwkunde gestudeerd in Delft, Rechten in Rotterdam en Toegepaste Psychologie ('applied psychology') in Leiden. Hij is sinds 1995 actief in de juridische praktijk. Daarin heeft hij uiteenlopende rollen vervuld, zoals die van bouw- en aanbestedingsjurist, advocaat, bestuursjurist en adviseur. In Amsterdam is hij jarenlang partner geweest in een juristenmaatschap. Sinds 2012 is hij onder de naam BRAKENHOFF Juridische en Motivationale Oplossingen gevestigd in Rotterdam. Vanuit die onderneming combineert hij zijn juridische expertise met zijn motivationeel-psychologische kennis en ervaring. Deze combinatie zet hij in bij het voeren van (bezwaar- en beroeps)procedures, ten behoeve de oplossing van conflicten, de omgang met weerstand, het voeren van onderhandelingen en het 'overtuigen en motiveren' in het algemeen. Daarnaast vindt hij het belangrijk (en leuk!) om zijn kennis over het recht en de motivationele psychologie over te dragen aan anderen.

Auteursrechten

U mag naar believen gebruik maken van de inhoud van deze Inleiding Privaatrecht voor niet-juristen (zoals citeren, dupliceren, openbaar maken e.d.), mits u daarbij wel de bron noemt ('BRAKENHOFF Juridische en Motivationale Oplossingen').

Disclaimer

Ten slotte wordt nadrukkelijk opgemerkt dat u aan de inhoud van deze Inleiding Privaatrecht voor niet-juristen geen rechten kunt ontlenen en dat BRAKENHOFF Juridische en Motivationale Oplossingen geen enkele aansprakelijkheid aanvaardt voor onjuiste informatie en/of voor fouten in de tekst. Fouten kunnen er in sluipen en bovendien worden wetten, regels en jurisprudentie regelmatig gewijzigd, herzien en/of aangevuld. Ook roerden we in deze Inleiding Privaatrecht voor niet-juristen de materie noodzakelijkerwijs slechts oppervlakkig aan. Dat kan ten koste gaan van nuances, uitzonderingen en dergelijke.

De tekst van deze Inleiding Privaatrecht voor niet-juristen is afgesloten medio februari 2018.

BRAKENHOFF

Juridische en Motivationale Oplossingen

Tulpstraat 20

3071 VS Rotterdam

WWW.BKHF.NL